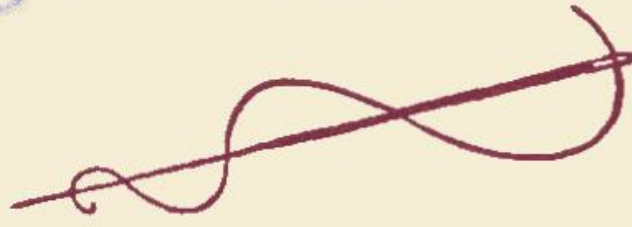

MARIA VAN HEMERT

6

VOORTBORDUREN
AAN GROOTMOEDER'S
HANDWERK

VRIJ BORDUURWERK
II

UITGAVE NEDERLANDSE BOND
VAN PLATTELANDSVROUWEN

www.antiquepatternlibrary.org

HANDLEIDINGEN

BEHORENDE BIJ DE

PATRONEN-UITGAVE „VOORTBORDUREN
AAN GROOTMOEDER'S HANDWERK”

HANDLEIDING VI

VRIJ BORDUURWERK II

DOOR

M. VAN HEMERT

UITGAVE VAN DE
NEDERLANDSCHE BOND VAN PLATTELANDSVROUWEN

www.antiquepatternlibrary.org

INLEIDING.

Deze handwerkuitgave dankt haar naam aan de titel van een tentoonstelling, die in 1943 en '44 gehouden werd in het Openluchtmuseum te Arnhem en in de Bijenkorf te Amsterdam. Het is n.l. daar, dat het plan voor de uitgave in de tegenwoordige vorm ontstond. Deze zal bestaan uit een 7-tal beknopte handleidingen, voorzien van diagrammen en foto's, die minder bekende of geheel in onbruik geraakte handwerktechnieken behandelen.

Bij deze boekjes behoren losbladige patronenvellen, die patronen geven van de technieken, die in de boekjes besproken worden, maar die ook los daarvan kunnen worden gebruikt. De bedoeling is deze serie geleidelijk uit te breiden.

De patronen zijn deels afkomstig van oud Nederlands handwerk, deels van andere takken van de oude volkskunst, zoals houtsnijwerk, smeedwerk, leerwerk, aardewerk, enz. Zij geven daarmede dus tevens een verzameling van motieven uit onze Nederlandse volkskunst, die nog veel te weinig door ons volk gekend wordt.

Wat nu het gebruik voor het handwerk betreft, de kruissteekpatronen, de stopwerk-, witwerk- en snêewerkpatronen, de doorstoppatronen, deze alle lenen zich direct tot nawerken. Uitgewerkte toepassingen voor een bepaald handwerk zult U hier niet vinden; wij willen zoveel mogelijk aan Uw eigen verbeeldingskracht overlaten.

De patronen voor vrij borduurwerk en de motieven van andere takken van volkskunst stellen deze verbeeldingskracht op een hogere proef. Hierbij moet U n.l. zelf de keuze maken van de steken, die U wilt gebruiken; U kunt de patronen vergroten of wel vervormen voor een andere grondvorm; kortom, op allerlei manieren wordt hierbij een beroep op Uw fantasie gedaan. Op de patronenvellen zelf worden nog nadere aanwijzingen gegeven.

Dit is wel heel wat anders dan het kopen van een strijkpatroon of van een voorgetekend en begonnen handwerk in een winkel. Laat U er echter niet door afschrikken. Het zal in het begin wat meer moeite kosten; de eerste resultaten zijn misschien niet dadelijk een succes, maar het zijn de eerste stappen om te komen tot *eigen* werk, dat, hoe eenvoudig ook, steeds van veel grotere waarde is dan de onpersoonlijke massaproducten uit de winkels. Alleen eigen, levend werk kan de herleving van het vrouwelijk handwerk brengen, die wij met deze uitgave beogen.

M. VAN HEMERT.

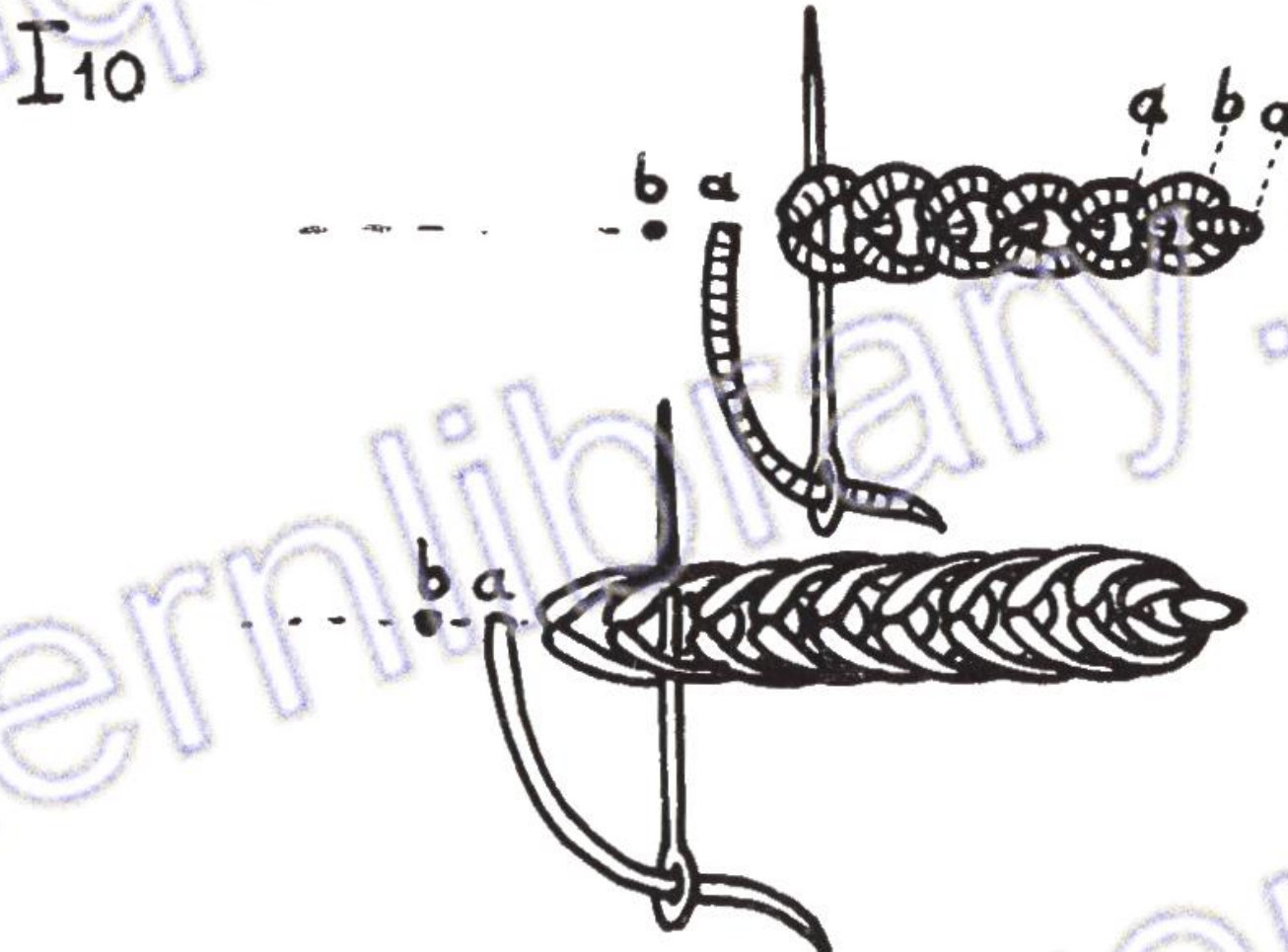

FOTO VAN BORDUURWERK MET RELIEFSTEKEN.
Foto Jan Kamman, Rotterdam.

VRIJ BORDUURWERK II.

Wij vervolgen de beschrijving van de vrije borduursteken, die wij in het eerste deeltje begonnen en verwijzen voor de algemene strekking en de juiste wijze van toepassing naar de inleiding, die daarin aan de beschrijving voorafging.

31. *Gedrongen kettingsteek* I₁₀.
Ineengeschoven kettingsteek I₁₀.

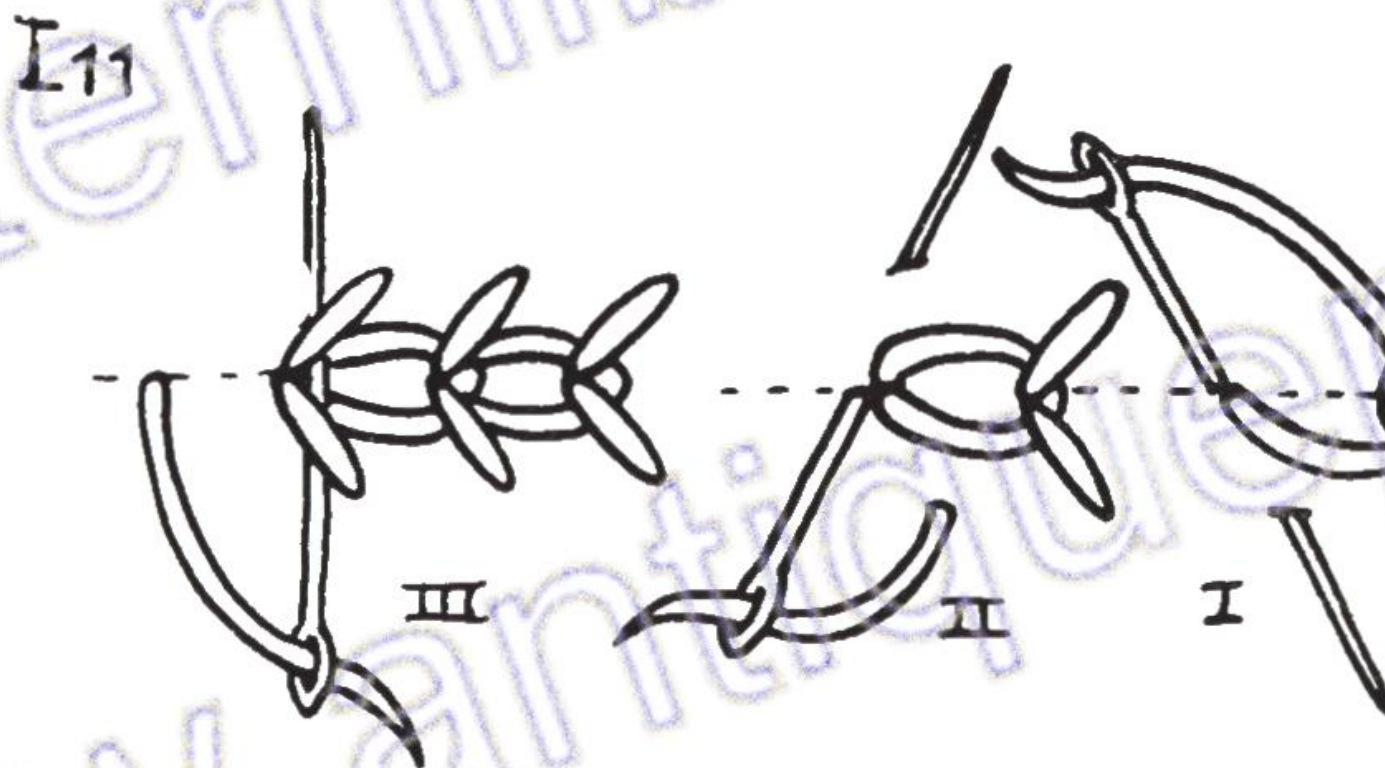
Deze beide steken, die in uiterlijk gelijk zijn aan de normale kettingsteek, worden toch op geheel andere wijze gewerkt en behoren dan ook niet tot de tweede hoofdgroep, die der lussteken, maar tot de eerste, die der enkelvoudige steken. De eerste van deze nu volgende kettingsteken wordt gebruikt, wanneer men een kettingsteek wil maken, die zò klein is, dat het werken op de gewone wijze te moeilijk wordt, door de te kleine steek, die men zou moeten maken.

Men werkt deze steek, zoals het diagram doet zien,

in tweeën, door eerst onder de lus door te steken en daarna een heel klein steekje te nemen van *a* naar *b*. Men begint als eerste steek van een rij met een klein rijgsteekje, waar de eerste lus doorheen wordt gestoken.

32. De ineengeschoven kettingsteek maken wij op dezelfde wijze; alleen wordt de naald niet door de laatste lus gestoken, maar door de voorlaatste, waardoor een soort tres ontstaat. Het begin is ook hier een rijgsteek, maar nu worden de beide eerste lussen hierdoor gestoken. Ook hier volgt telkens een klein steekje van *a* naar *b*.

33. De *korenaarsteek* I₁₁ is een siersteekje, dat op ditzelfde principe berust. Eerst worden de beide schuine steken gewerkt, daarna horizontaal naar links gestoken en vervolgens de naald onder de beide schuine steken

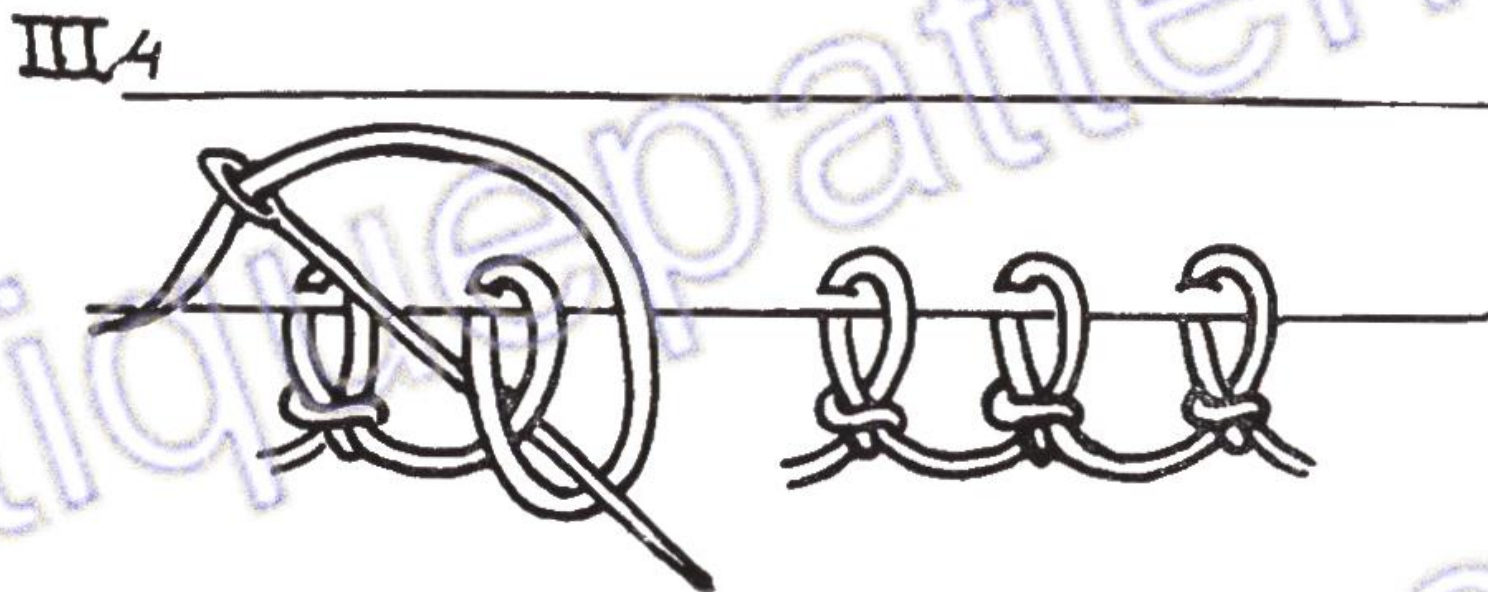
door gehaald, zonder in de stof te steken; dan weer in hetzelfde punt teruggestoken en de beide schuine steken gemaakt.

Deze steek is ook heel aardig als los strooifiguurtje, waarbij de lus als een gewone kettingsteek met een klein stiksteekje wordt afgemaakt.

Nu volgen enige festonsteken en kantafwerkingen. Deze behoren alle tot de groep der knoopsteken.

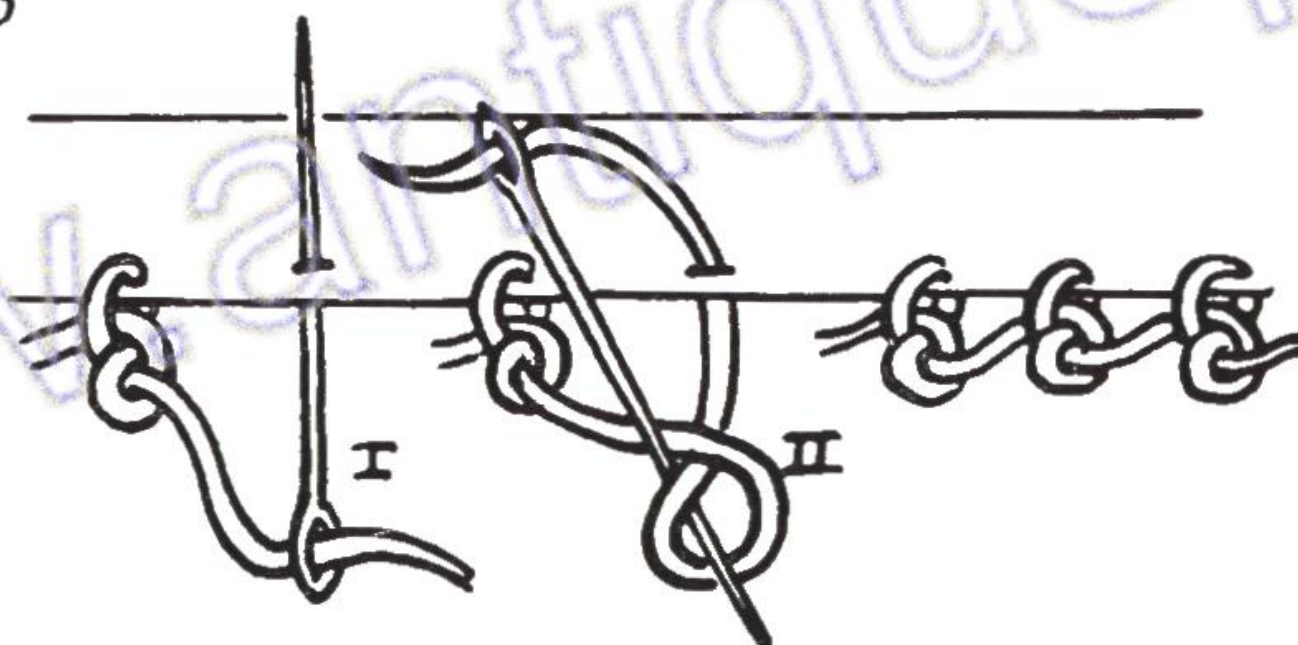
34. De eerste, de z.g. *geknoopte festonsteek I*, III₄, bestaat uit een gewone festonsteek, en daarna om beide draden heen nog een festonsteek, die als knoop wordt aangetrokken. Het diagram laat dit duidelijk zien. Op

deze steek zijn allerlei variaties mogelijk, die aardige siersteken voor randafwerking vormen. Zo kan men bijv. twee losse festonsteken naast elkaar maken en die dan samen met de aangehaalde festonsteek samenbinden. Die beide losse festonsteken kunnen naast elkander liggen, maar zij kunnen ook uit twee van elkaar verwijderde punten bijeen worden getrokken.

35. *Geknoopte festonsteek II*, III₅.

III₅

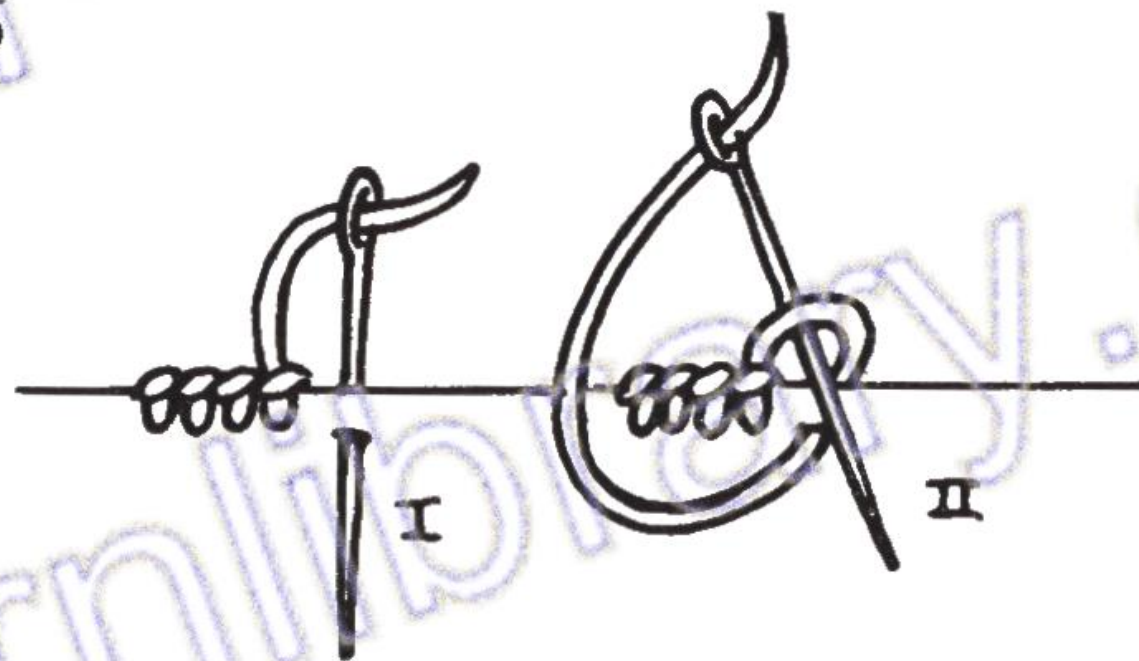
Een andere kantafwerking geeft deze festonsteek te zien. Hierbij wordt eerst van onder naar boven en van

achter naar voren in de rand van de stof gestoken, waarna de draad met de hand in de aangegeven bocht wordt gelegd, waar de naald dan doorheen wordt gestoken, zoals het diagram aangeeft.

Deze steek vraagt, evenals de voorgaande, een stevige, gecordonneerde draad, daar het effect anders te nietig wordt.

36. Dit is de gewone *knoopsgatensteek* III₆. De af te werken kant heeft men hierbij naar boven voor zich; men steekt nu van boven naar beneden, of van achteren

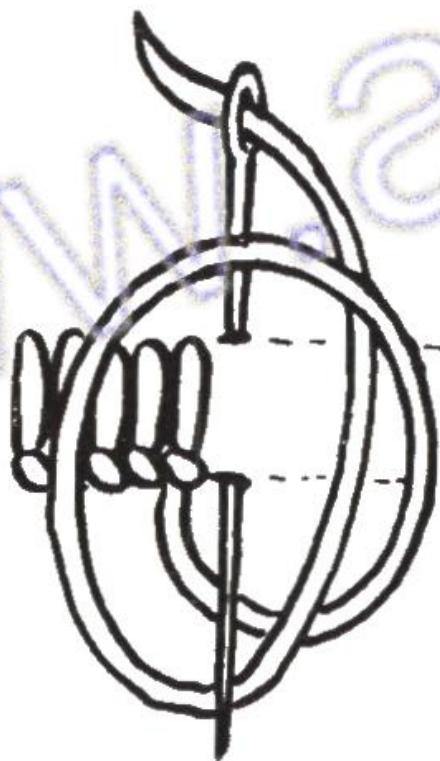
III₆

naar voren, in de stof, steekt de naald nog eens van boven naar beneden door het gevormde lusje en haalt dan strak aan, van zich af, naar boven toe. De steken komen dicht naast elkander te liggen.

37. De *kleermakersknoopsgatensteek* III₇ is de meest geknoopte, dus de sterkste van de behandelde knoopsgatensteken. Hij wordt heel dicht aansluitend gewerkt en de buitenkant vormt een heel stevig koordje. Men neemt de af te werken kant voor zich, steekt eerst van boven naar beneden,

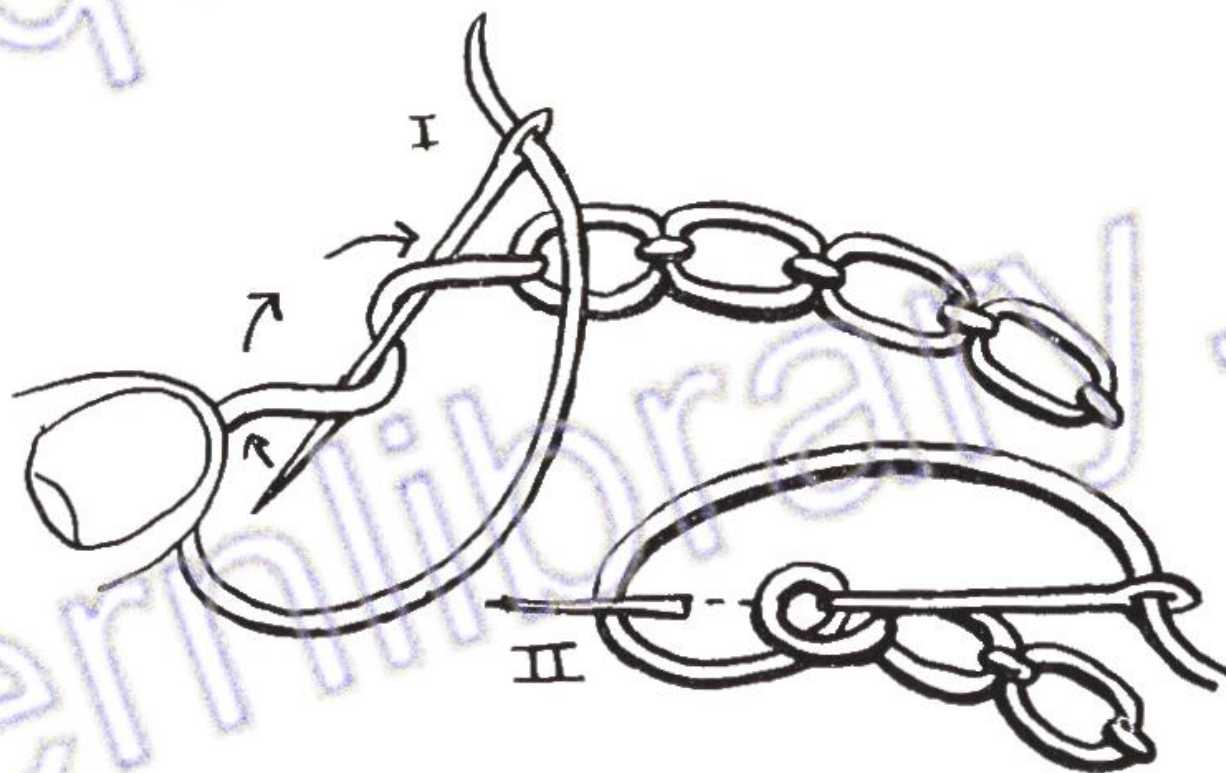
III₇

met de draad onder de naald van links naar rechts, zoals voor de gewone festonsteek. Voor men doortrekt, neemt men eerst nog de draad, waar die door het oog van de naald gaat, en legt hem nog eens onder de naald, maar nu van rechts naar links. Daarna trekt men door en trekt stevig aan, naar zich toe.

38. De *Kabelkettingsteek* III_s behoort thuis onder de derde hoofdgroep, die der knoopsteken. Het effect van deze steek is wel wat machinaal, maar voor sommige

III_s

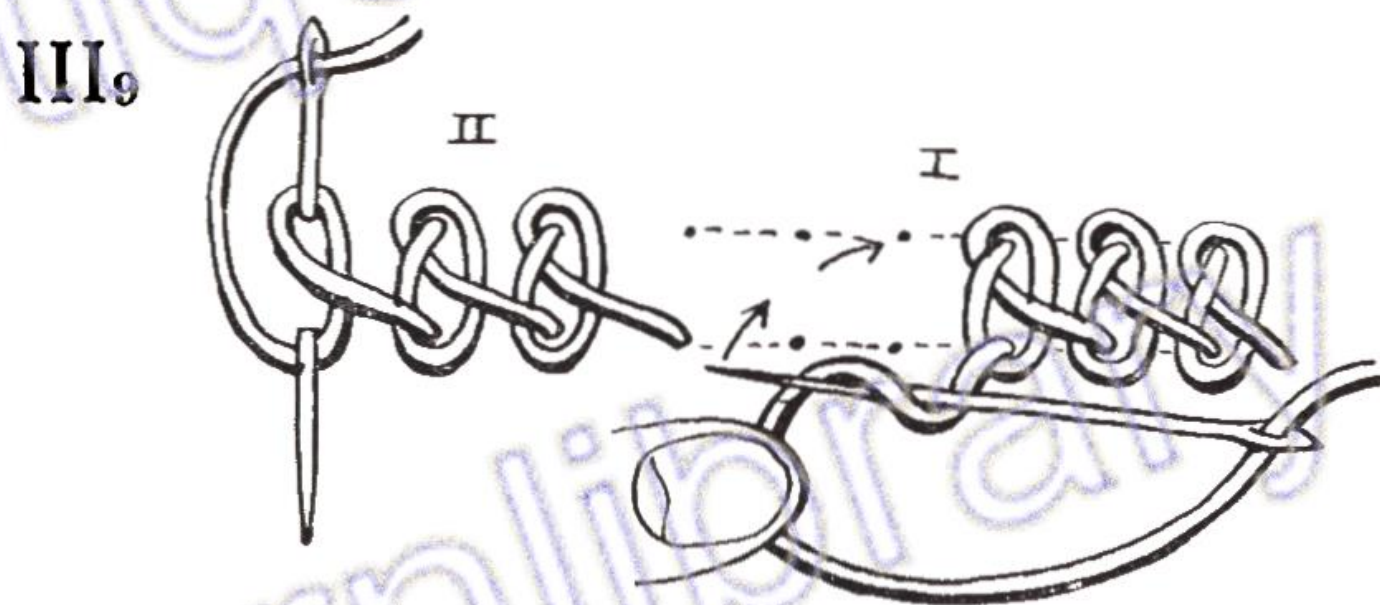

doeleinden is het toch een heel bruikbare steek, bijv. wit op wit. De steek vraagt een stevige, koordachtige draad.

De beide diagrammen I en II geven de werkwijze weer. De steek bestaat uit beurtelings een grote lus en een klein lusje, dat zo wordt aangetrokken, dat er nog maar één verbindingssteekje te zien is. De draad, die uit de grote lus komt, wordt weer met de linkerduim vastgehouden. De naald wordt van boven naar beneden onder die draad gestoken en dan in de richting van de pijltjes omgedraaid, zodat de draad er als een lusje omheen ligt. Nu steekt men de naald even voorbij de grote lus in de stof en komt zoveel verder naar boven als de

afstand voor de volgende grote lus bedraagt, haalt vervolgens het lusje om de naald aan en legt de draad van onder naar boven onder de naald, voordat men deze doortrekt. Zoals gezegd moet het kleine lusje goed worden aangetrokken.

39. *Krakelingsteek III₉*. Een aardig voorbeeld van het verschil, dat ontstaat door bij eenzelfde steek de steekrichting te wijzigen, geeft de nu volgende steek, die wij *krakelingsteek* genoemd hebben en die in het

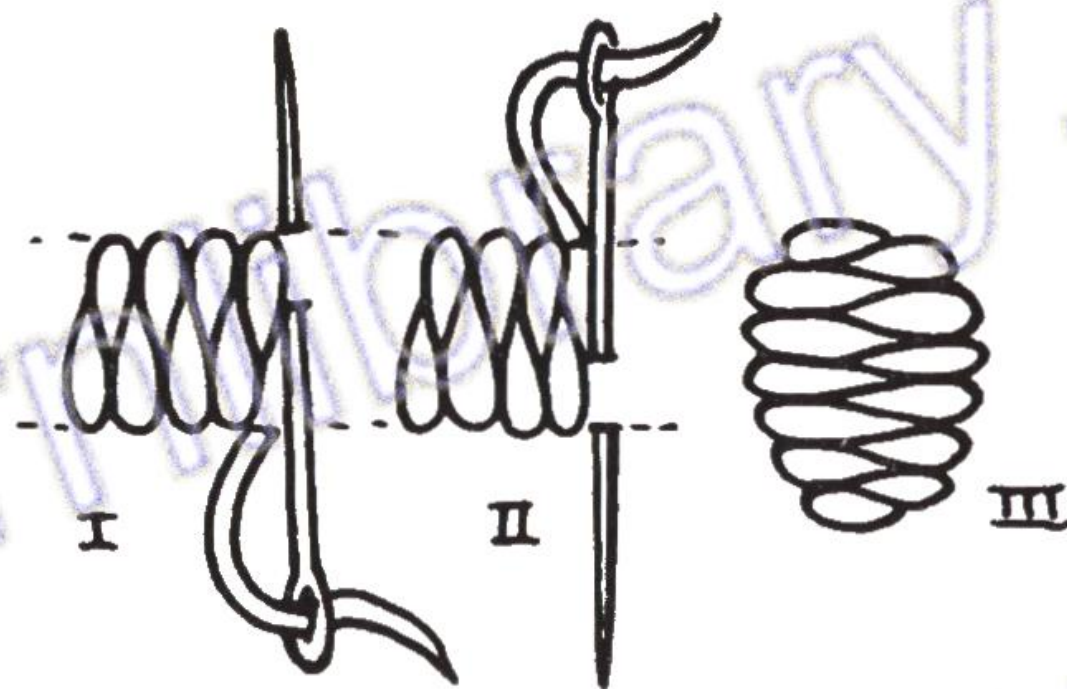
Engels als braidstitch algemeen bekend is. Deze steek is namelijk volkomen gelijk aan de vorige, alleen liggen de steken hier verticaal naast elkander inplaats van in doorlopende horizontale richting. Ook deze steek vereist een stevige, koordachtige draad, meer nog dan de vorige, omdat hij anders neiging vertoont om weg te trekken en omdat ook het tresachtige effect hiervan afhankelijk is.

De beide diagrammen laten de werkwijze weer duidelijk zien. Wij werken van rechts naar links. De draad, die onderaan uit de laatst gemaakte lus komt, wordt naar links door de linkerduim tegengehouden; de naald wordt er weer van boven naar beneden onderdoor gestoken en een halve slag in de richting van de pijltjes omge-

draaid; dan wordt een verticale steek gemaakt en de draad van rechts naar links onder de naald gelegd, alvorens door te trekken. Het is een alleraardigste steek, die het voor wat zwaardere lijnen heel goed doet. Een beetje oefening is nodig om te bepalen, hoe groot men de steek kan maken (bij coton perlé bijv. $\frac{1}{2}$ cm hoog) en hoe dicht opeen voor een bepaald doel het mooiste is. Ook in rondingen voegt deze steek zich heel goed. De steken worden dan in de binnenbocht wat dichtter bij elkaar genomen dan aan de buitenkant.

40. *Stopsteek* I₁₂. Deze steek, dezelfde die gebruikt wordt voor het dichtstoppen van een niet gerafelde

I₁₂

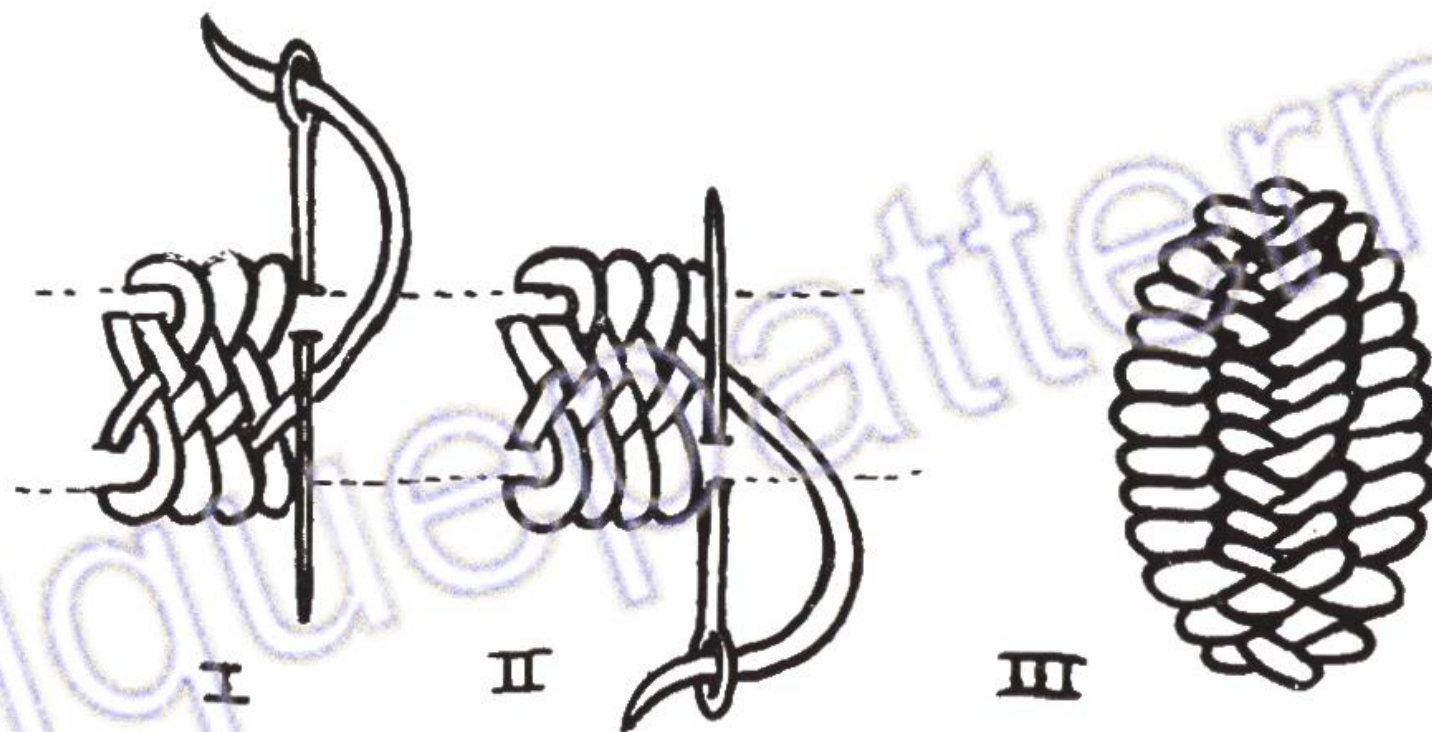

scheur, is heel geschikt voor het opvullen van vormen, zoals blaadjes of bloemkroonblaadjes. Wij steken hierbij steeds van binnen naar buiten. Door de steken iets meer of minder diep te nemen krijgen wij andere resultaten. De steek vraagt een soepele, goed opvullende draad.

II₁₄. De *gedraaide stopsteek*, die in Engeland als Cretan Stitch algemeen bekend is, is eigenlijk een taksteek. Vergelijkt U deze steek met de meest rechtse van de drie taksteken, II₁₂, dan is het enige verschil, dat nu precies rechtstandig gestoken is (steeds van buiten naar

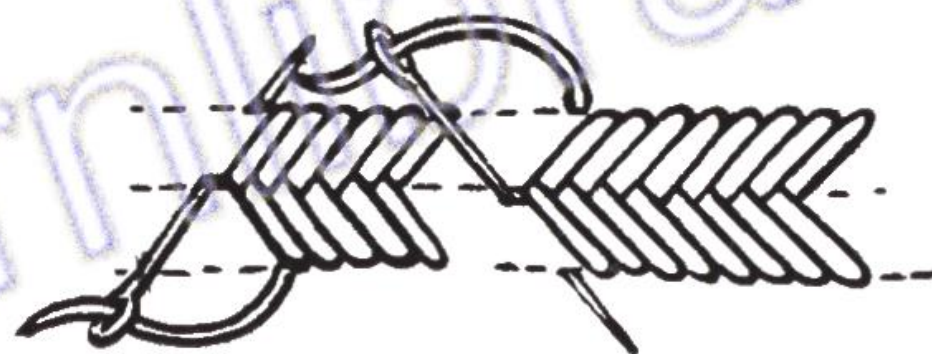
binnen, dus juist andersom als bij de hierboven beschreven stopsteek), en dat maar een klein steekje wordt genomen en het midden gedeelte zo groot mogelijk is.

II₁₄

Ook hiervoor nemen wij bij voorkeur een goed vullende draad. Voor zich verbredende en versmallende vormen, als bladvormen, is deze steek heel geschikt.

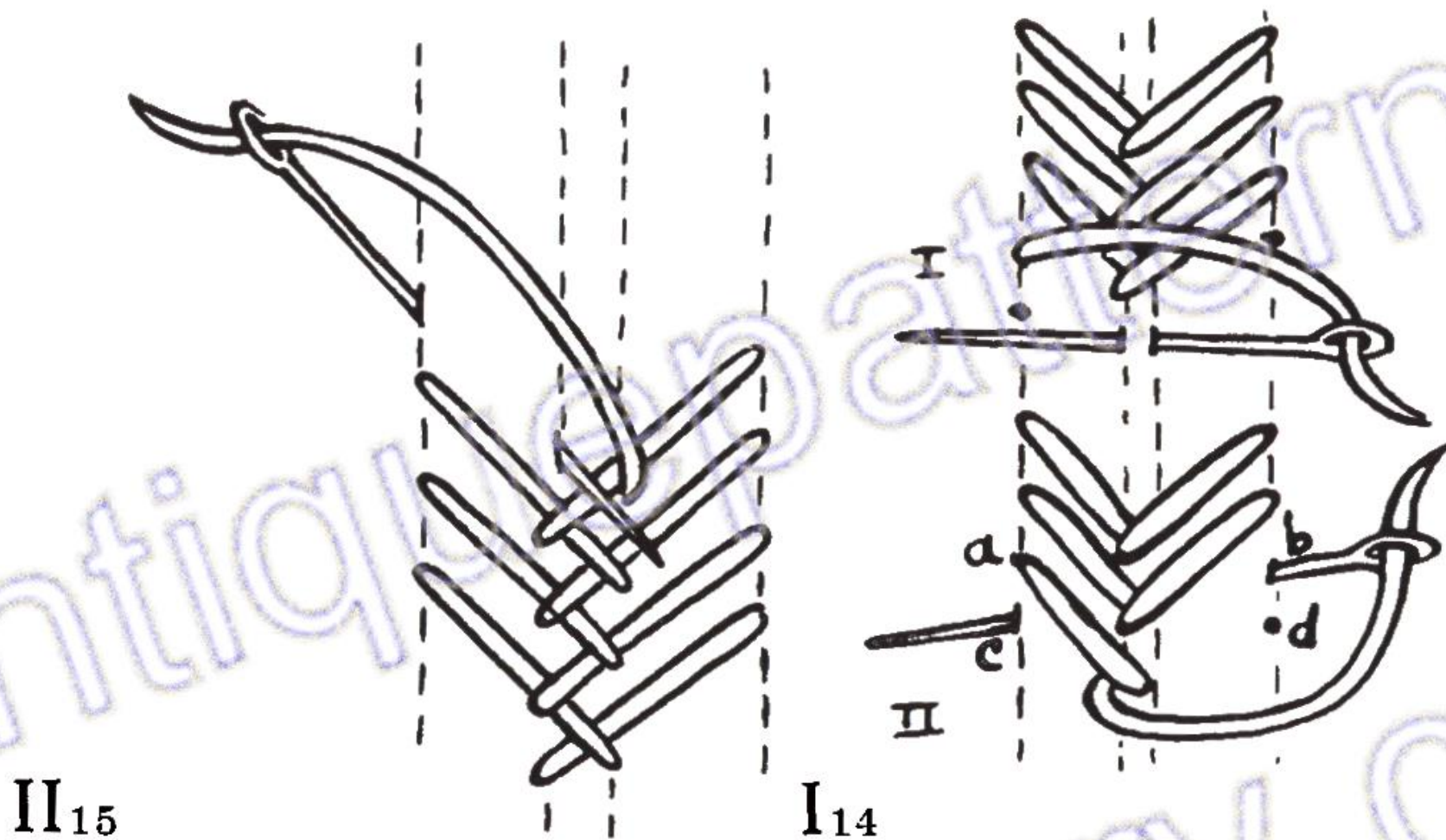
I₁₃

I₁₃. Van de drie z.g. *visgraatsteken*, die nu volgen, is de eerste, geheel aansluitend, een variatie van de stopsteek I₁₂. Het verschil bestaat alleen in de steekrichting, die hier schuin naar links loopt. De steek wordt zo breed mogelijk genomen, nl. van even over het midden naar buiten, zodat in het midden de draden juist over elkaar heen komen te liggen.

II₁₅. De *open visgraatsteek*, die wij hierbij afbeelden, is eigenlijk weer dezelfde als de rechtse taksteek van II₁₂. Hij wordt echter van beneden naar boven gewerkt, waardoor het effect veel strakker, graatachtiger wordt,

daar de draad van de ene steek geheel wordt aange-
trokken, voordat de andere steek er over heen gelegd
wordt en dus de ronding van de draad, die onder de

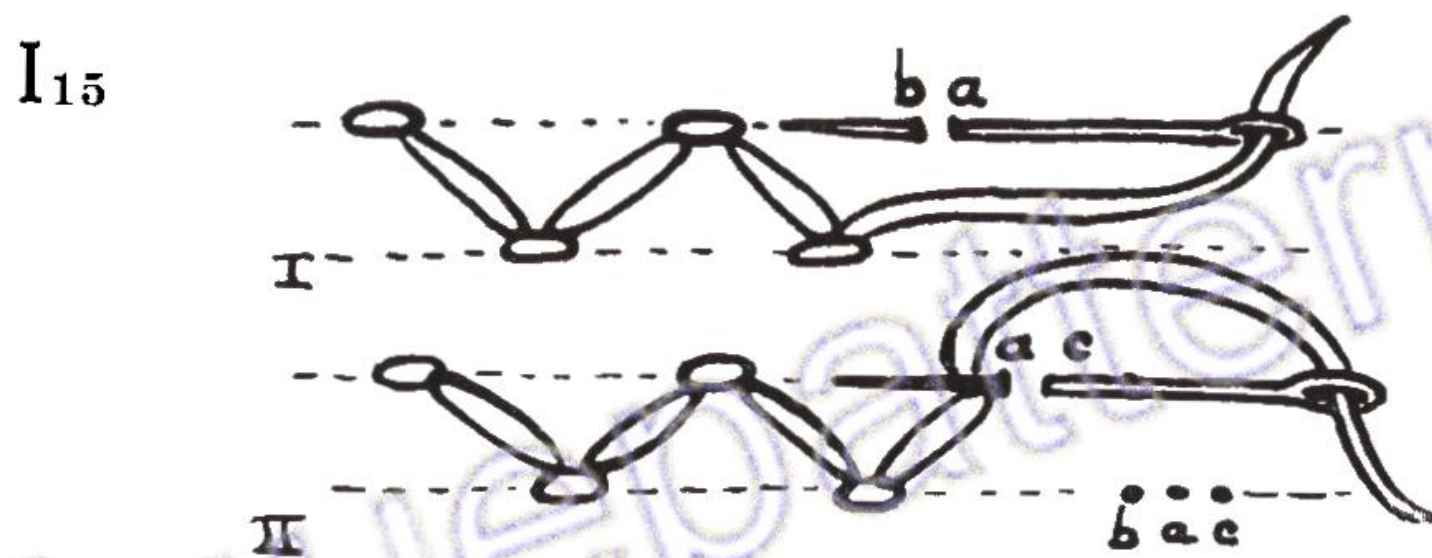
naald doorloopt, vervalt. Toch is de steek verder vol-
komen dezelfde als de taksteek en de gedraaide stop-
steek of Cretan Stitch.

I₁₄. De derde *visgraatsteek* is eigenlijk verwant
met de flanelsteek; alleen liggen de steken hier boven
elkander en maken wij beurtelings een grote steek over
de gehele breedte en een kleine steek over het midden.
De grote steek loopt even schuin, daar het punt *b* op
dezelfde hoogte ligt als *a*, en *c* en *d* op gelijke hoogte
daaronder komen te liggen.

Bij alle drie visgraatsteken moet men terdege opletten,
dat men de eenmaal aangenomen schuine richting blijft
volhouden.

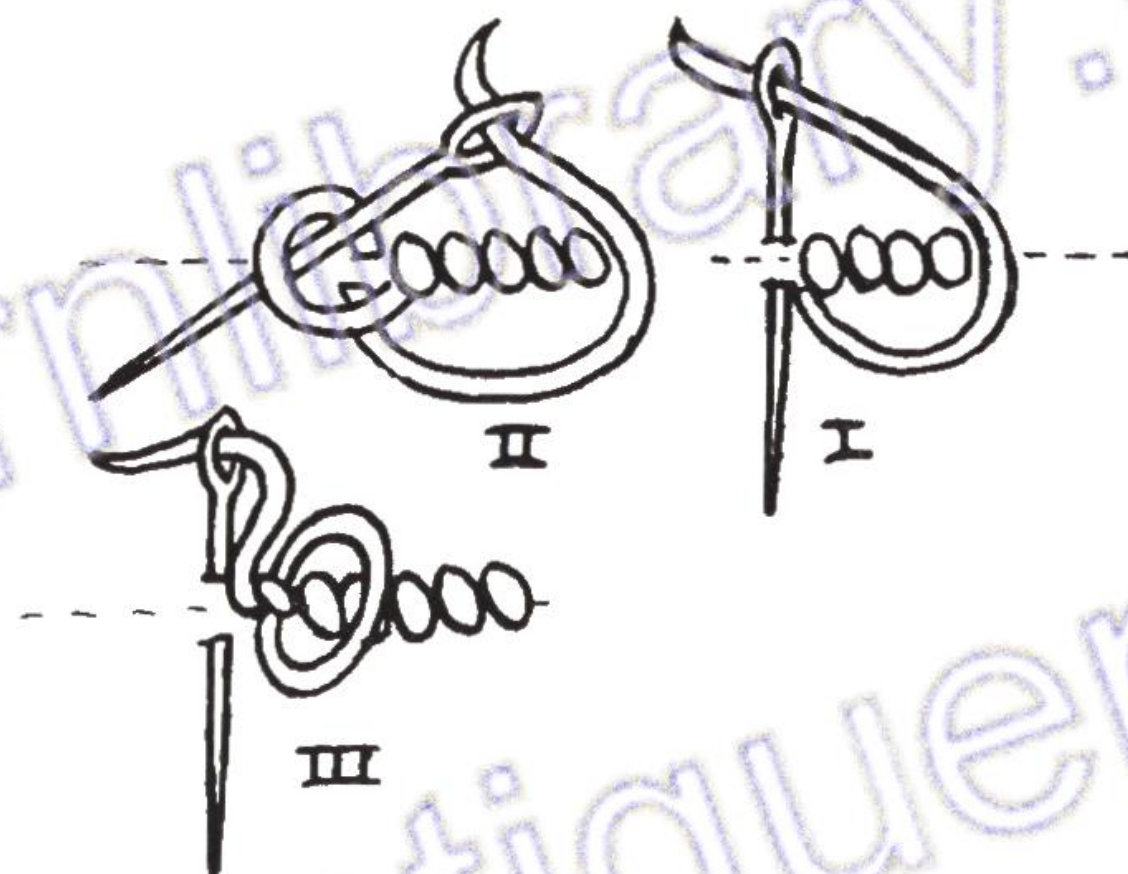
I₁₅. *Chevronsteek*. Dit is een steek, die ook bij smock-
werk gebruikt wordt. Eerst wordt het kleine steekje *a-b*

gemaakt, daarna het steekje *c-a*; let hierbij goed op de richting van de draad, zoals die in het diagram is aangegeven.

III₁₀. De *paarlsteek* geeft een korrelige lijnsteek, die alleen wat oefening vereist om regelmatig te worden. Zoals de tekening aangeeft, wordt hij van rechts naar

III₁₀

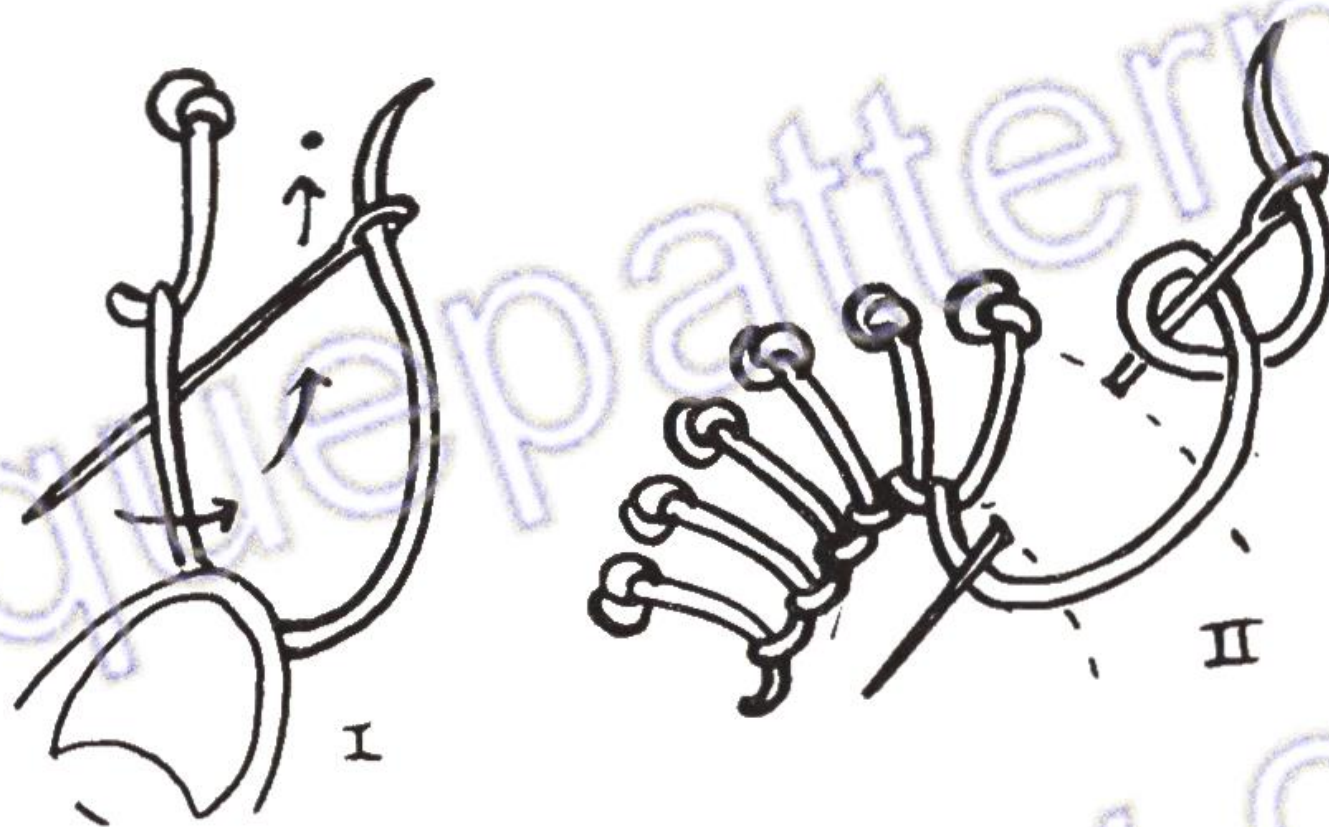

links gewerkt. Men begint met een klein verticaal steekje. Het lusje trekt men niet aan, maar steekt er nog eens de naald door, zoals bij II is aangegeven. Nu wordt het eerste lusje met de linkerhand strak aangehouden, en het tweede lusje wordt daarentegen enigszins losjes aangehaald, zodat het over het eerste heen komt te liggen. De steken worden dicht bijeen genomen en het effect lijkt wel wat op een paarlinoertje.

III₁₁. *Festonsteek met knoopje*. Dit is weer een siersteekje. Zoals de tekening aangeeft, maakt het een aardig effect bij een gebogen vorm, bijv. de bekroning van een bloemvorm.

III₁₁

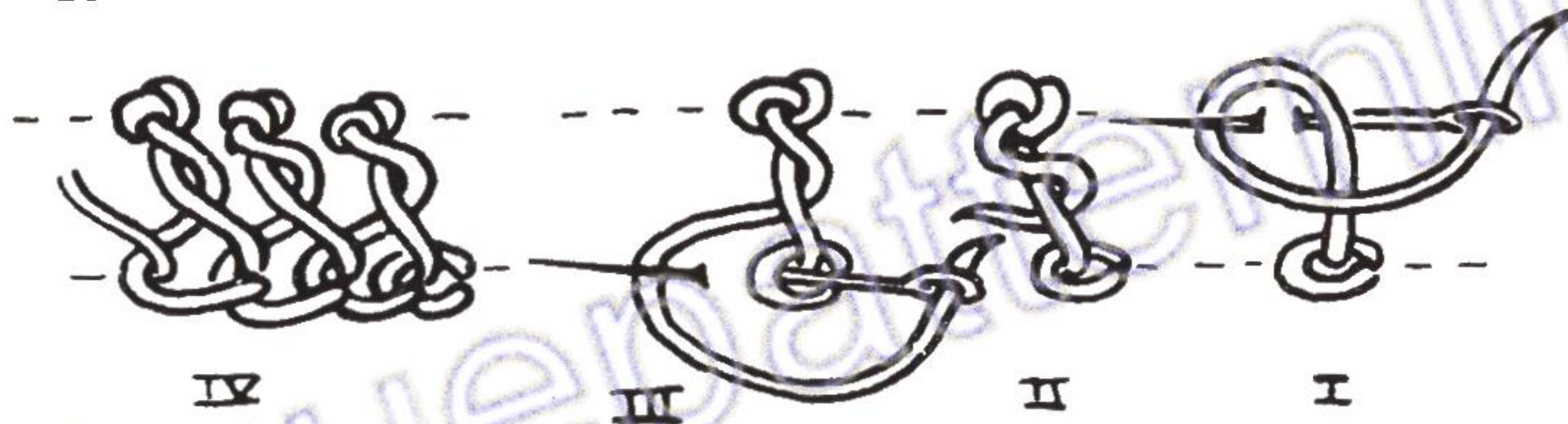
De draad, die uit de laatst gemaakte festonsteek komt, wordt met de linkerduim naar beneden toe vast gehouden. De naald wordt er van rechts naar links onder gebracht en dan in de richting van de pijltjes over de draad naar boven gebracht naar het punt, waar het volgende knoopje komt te zitten. Nu wordt de naald voor de festonsteek ingestoken, maar alvorens door te trekken, wordt de draad eerst strak aangehaald, zodat er niet meer ruimte in de draad blijft dan nodig voor de festonsteek; zorgt men hiervoor niet, dan wordt de steek te los en is er door het knoopje van boven geen kans meer hem aan te halen.

II₁₆. *Kettingsteek met knoopje*, een steek, die aansluitend gewerkt, een aardige, brede lijnsteek geeft.

Na het maken van een gewone kettingsteek onderaan volgt, even schuin naar links, bovenaan een enkele

knoopsteek (zie II₆). Daarna wordt de naald van rechts naar links onder de verbindingsdraad door gehaald, waarna weer een kettingsteek volgt in de lus van de

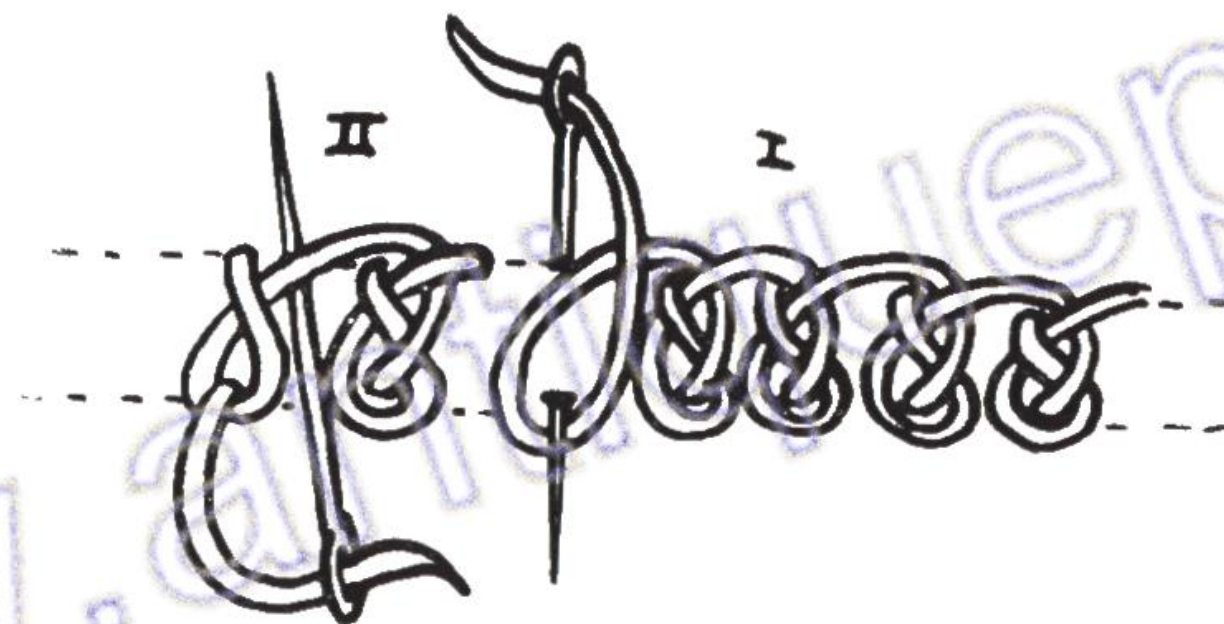
II₁₆

vorige kettingsteek. Door die verbindingssteek worden de kettingsteken naar boven opgetrokken, wat het typische karakter aan deze steek geeft.

II₁₇. *Rosette steek*. Deze steek bestaat uit een gedraaide kettingsteek, verticaal gestoken over de volle breedte. Daarna wordt de draad van beneden naar boven door de lus gehaald, die de verbinding vormt met

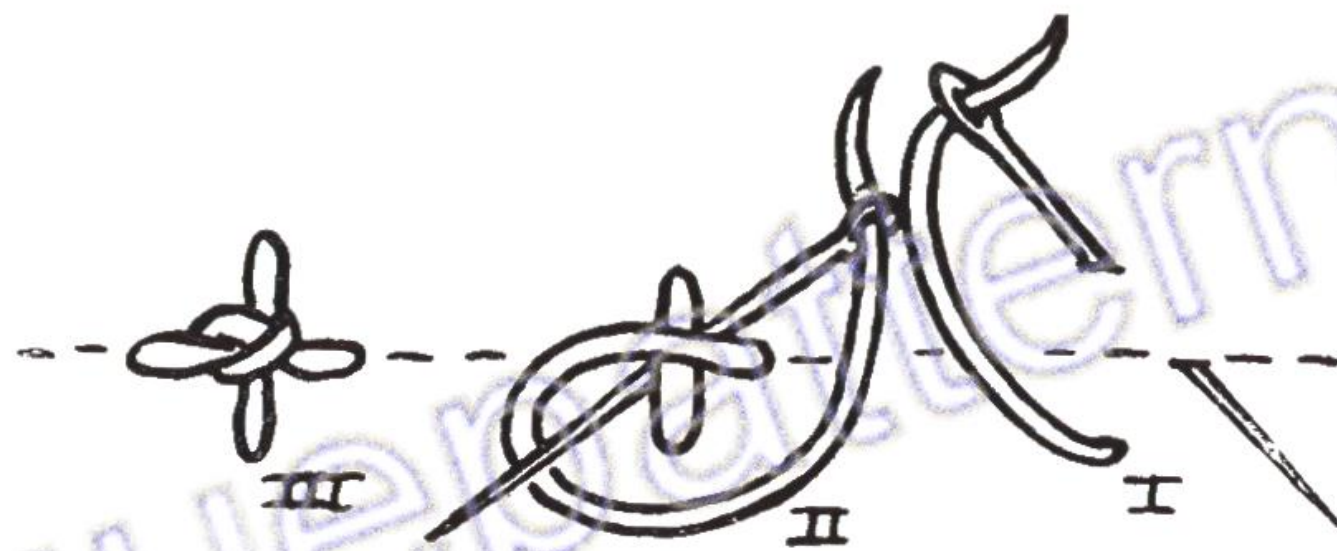
II₁₇

de vorige steek. Daar de lus van de kettingsteek door niets wordt tegengehouden, verdient het aanbeveling, de steek niet te breed te nemen en een stevige, koordachtige draad te gebruiken. De steek voegt zich ook heel goed in rondingen.

II₁₈. Het *kruisvormig knoopje* is ook alweer geen knoopsteek in de ware zin, maar eerder een gewone festonsteek of gedraaide kettingsteek. Zoals het dia-

II₁₈

gram laat zien, maken wij eerst de verticale steek, waarna de naald uitkomt in het rechtse punt van de horizontale steek. Nu volgt de lussteek over het kruispunt heen, zonder in de stof te steken, en tot slot steken wij in het linkse punt van de horizontale steek.

IV₅. *Doorregen stiksteek*. Dit is een samengestelde steek, die ook alweer begint met een rij kleine stiksteken. Deze worden dan doorgeregen, zoals het diagram laat

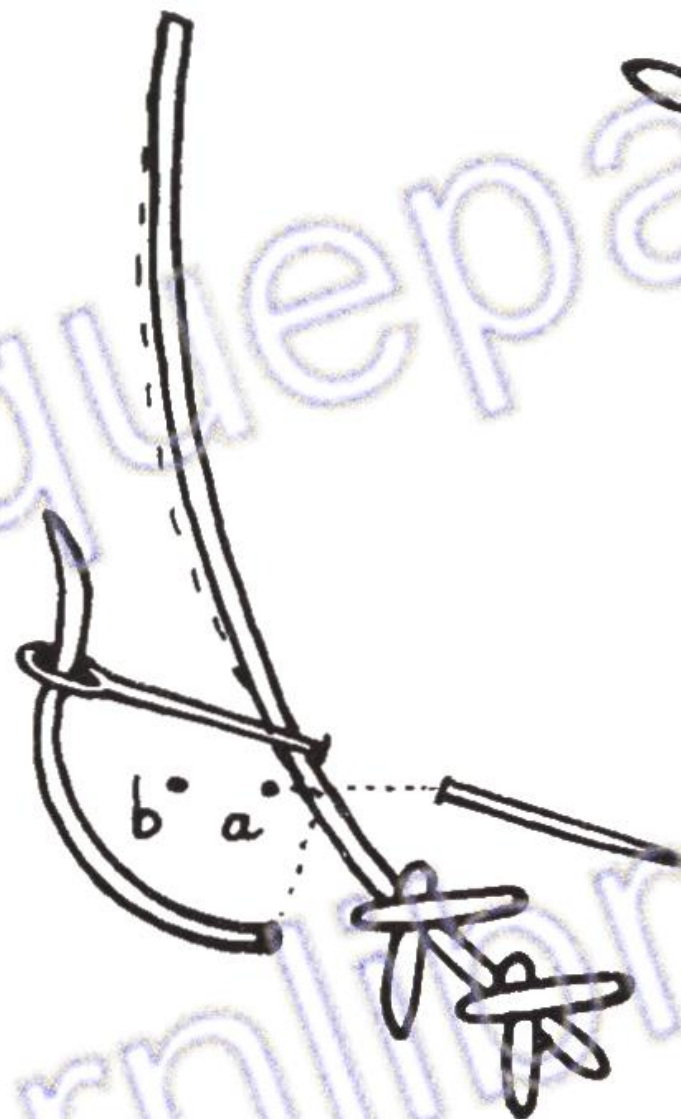
IV₅

zien. Dit doorrijgen kan eenmaal gebeuren, maar ook, zoals de tekening gedeeltelijk laat zien, tweemaal. Vanzelfsprekend wordt bij dit doorrijgen niet in de stof gestoken. In één of in twee kleuren gewerkt, vormt deze steek een aardige lijnsteek.

I₁₆. De *doornsteek* is een decoratief siersteekje, dat ook in een borduurwerk wel aardig toegepast kan worden. Zoals de tekening aantoont, wordt eerst een lengtedraad gespannen, die vervolgens door de er overheen kruisende schuine steken wordt vastgezet.

I₁₆

I₁₇

I₁₇. Een dergelijk steekje is de *zeekraalsteek*, waarvan het diagram een voldoende duidelijke voorstelling geeft, waar wij niet nader op in behoeven te gaan.

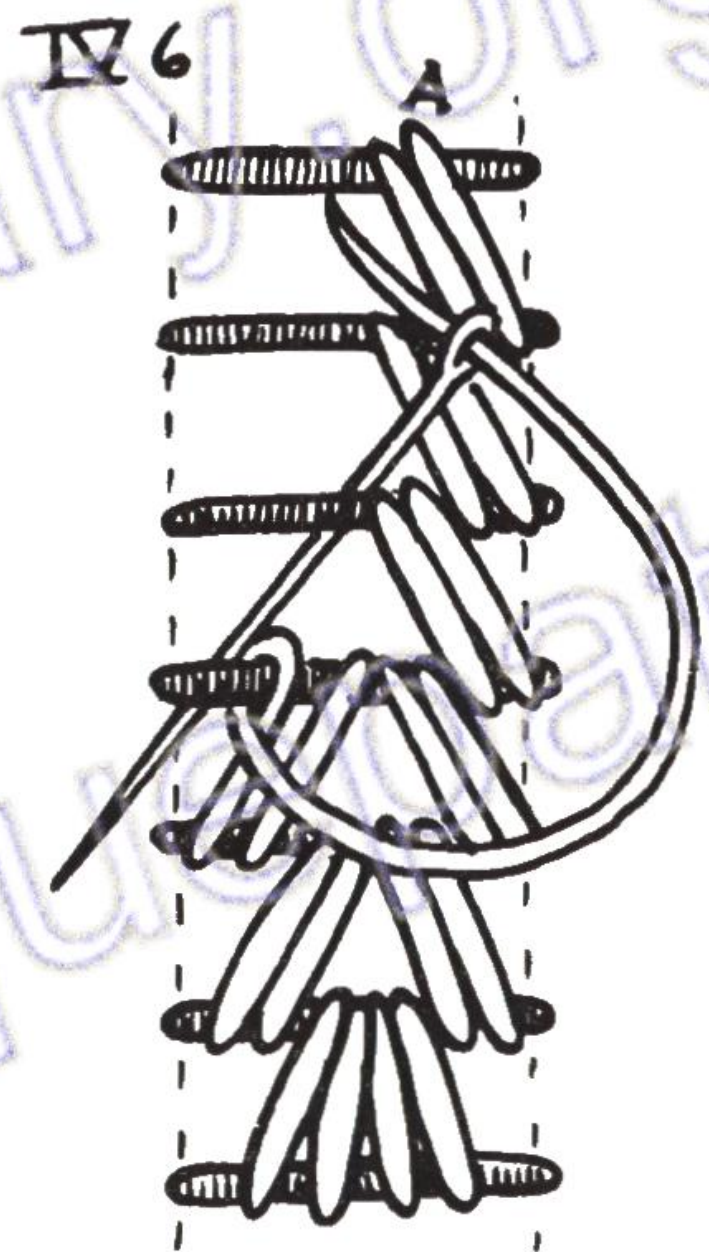
II₁₉. Deze steek, die in Engeland bekend is onder de naam *Van Dijck-steek*, lijkt sterk op de derde variatie van de visgraatsteek, die wij onder I₁₄ beschreven. Het verschil is, dat hier de kleine steek niet door de stof wordt gestoken, maar door de kruisende draden van de vorige steken. Alleen de eerste steek gaat door de stof heen.

Het verdient aanbeveling, deze steek in verhouding flink hoog te nemen, en bij het verder werken af en toe wèl in de stof te steken, waardoor de steek de schuine richting blijft behouden. Doet men dit niet, dan heeft de steek neiging om naar beneden af te zakken.

De steken, die wij nu verder nog zullen geven, behoren alle tot de hoofdgroep der samengestelde steken, steken dus, die uit meer dan één bewerking ontstaan en die voor het grootste deel los op de stof liggen.

Eerst bespreken wij enige lijnsteken van deze soort:

IV₆. De *Portugese steek*. Hiertoe worden eerst horizontale draden gespannen. De afstand hangt natuurlijk af van het materiaal, waarmede gewerkt wordt. Na voltooiing van de steek moeten de uiteinden van de spandraden nog juist even te zien komen, zoals de tekening aangeeft. Na het spannen begint bij A het overwerken van de draden; twee lange steken over de beide eerste spandraden, dan twee over de tweede en derde spandraad, steeds van buiten naar binnen. Onderaan vier steken, waarna aan de andere zijde naar boven wordt gewerkt, nu steeds van binnen naar buiten. Bij het werken van deze laatste rij komen de steken eerst op hun goede plaats te liggen. De steek maakt met een stevige draad een alleraardigst effect.

IV₇. Ook de *relief-kettingsteek* maakt een aardig effect, enigszins dat van een dikke rups. Ook hier weer horizontale spandraden, smaller en dichter bijeen dan bij de vorige steek.

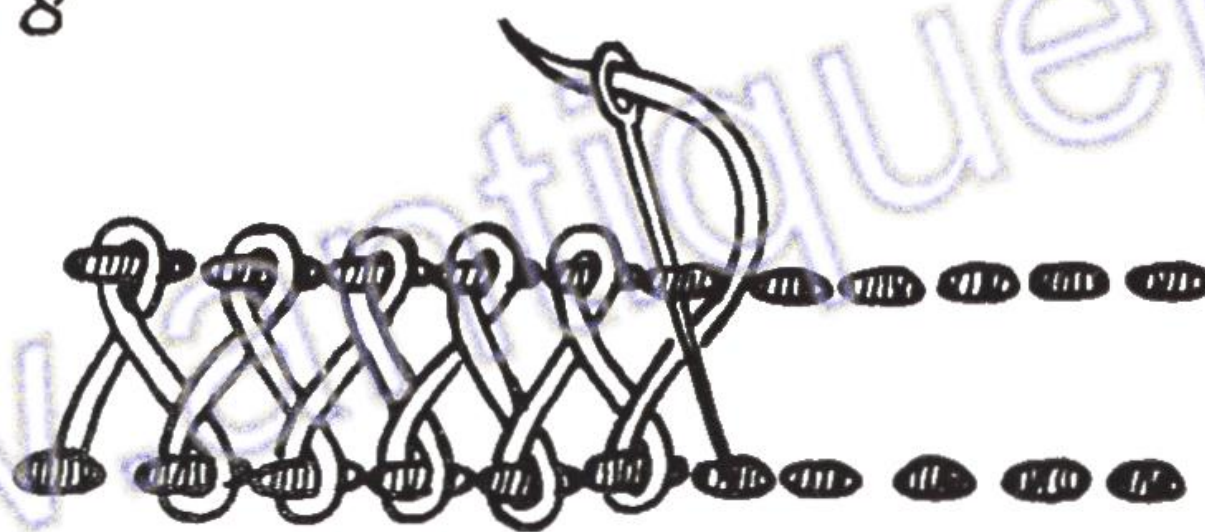

Ook hier komen deze spandraden aan weerszijden te zien. Boven de eerste spandraad in het midden uitkomend, steken wij van onder naar boven onder die draad door, aan de linkerzijde uitkomend; maken dan een kettingsteek om die spandraad heen ter weerszijden van de eerste steek; vervolgens weer over de volgende spandraad heen en links naar boven; weer een kettingsteek, enzovoorts. Over 2 spandraden

gewerkt, inplaats van over één, geeft eveneens een aardige steek.

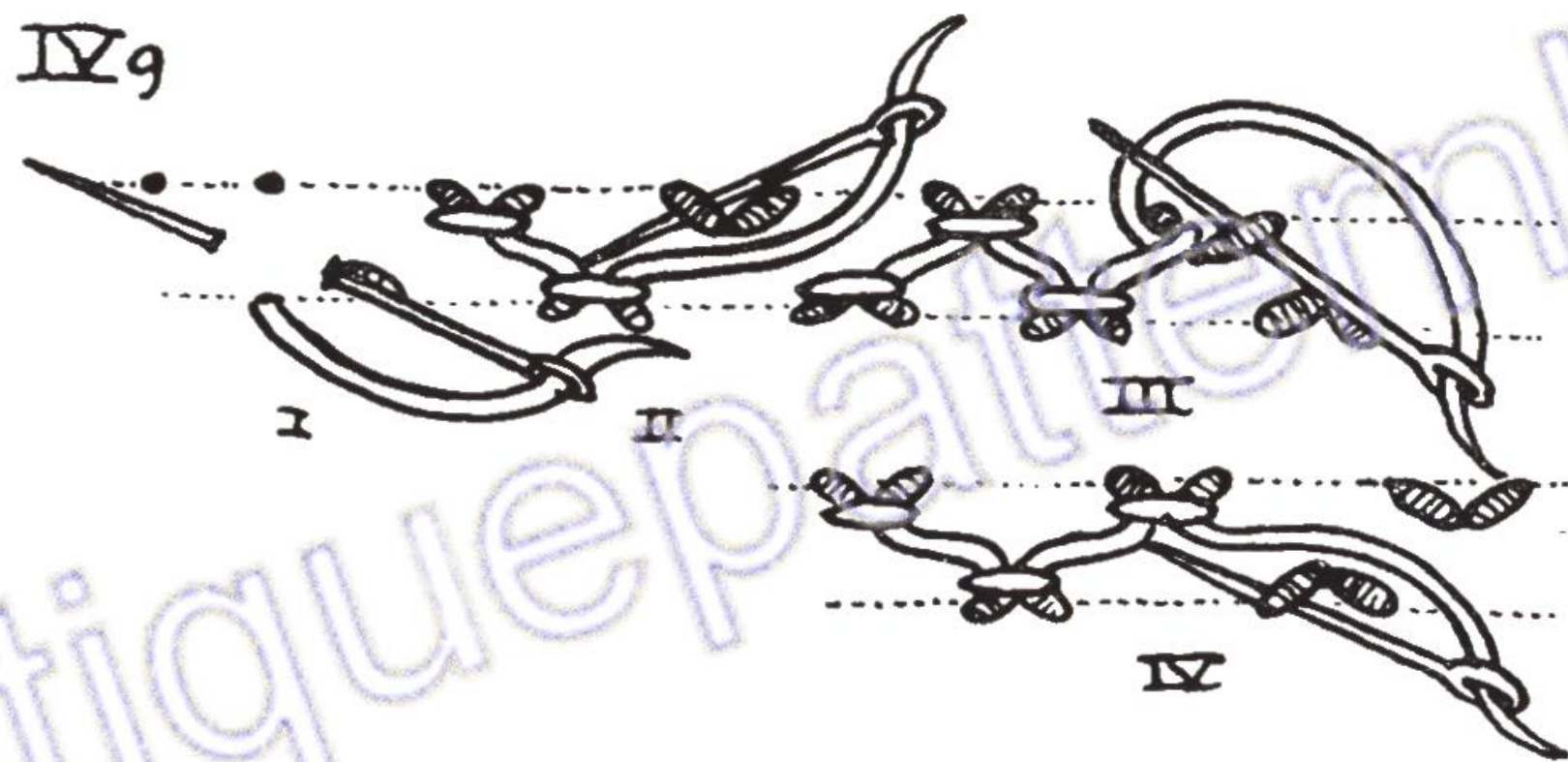
IV₈. Voor de *relief-gedraaide stopsteek* wordt eerst aan beide zijden een draad geregen, of gestikt zó, dat

IV 8

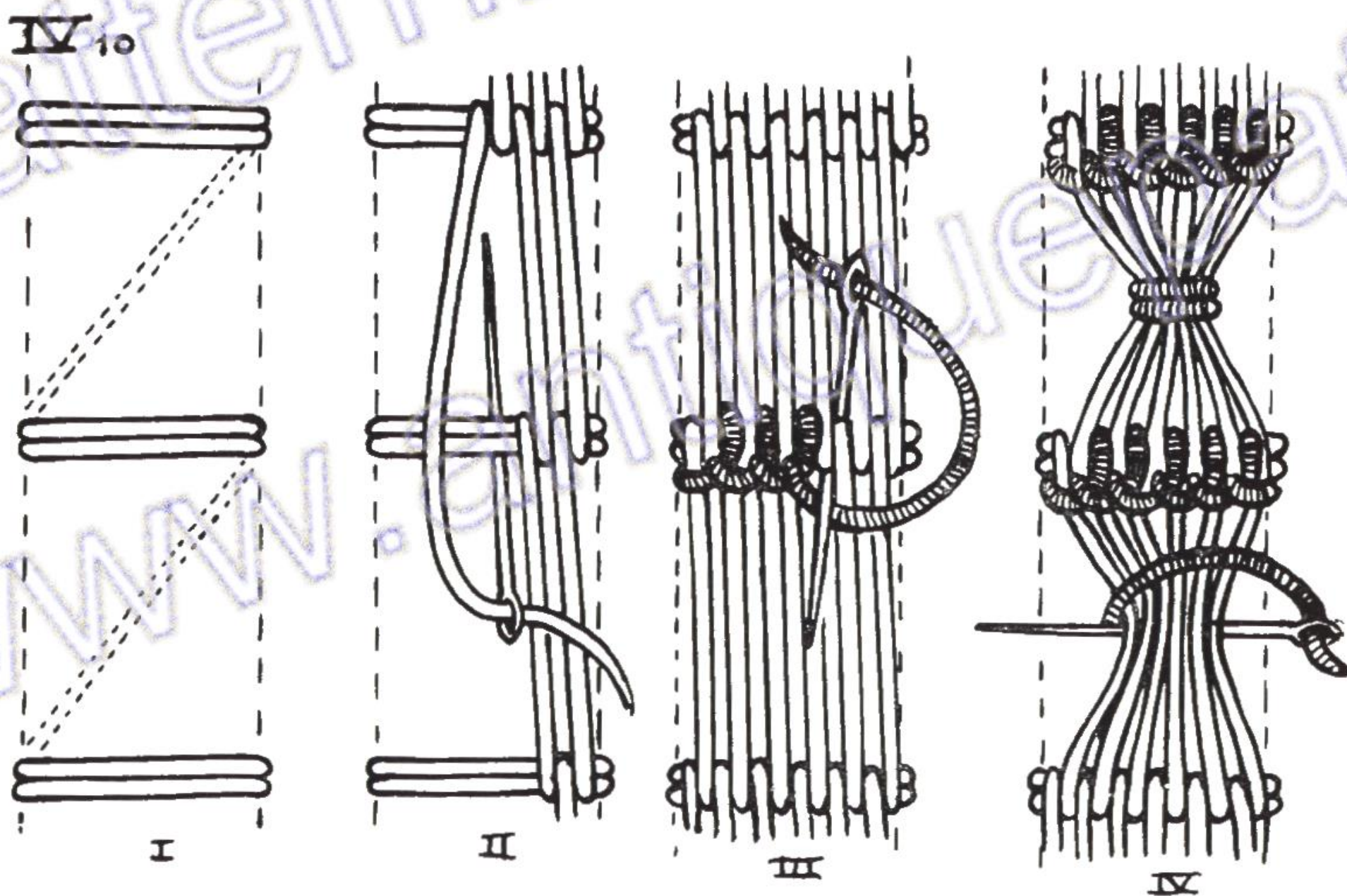
de steken boven en onder verspringen, en vervolgens wordt de steek gewerkt door die steken heen, inplaats van door de stof stekend, zoals wij bij II₁₂ beschreven.

IV₉. Voor de *relief-chevronsteek* bestaat de onderlaag uit twee schuine steekjes bij elkaar, beurtelings boven en onder. Door eerst door het linker en dan door

het rechter steekje te steken, ontstaat het horizontale steekje op dezelfde wijze, als bij de onder I₁₅ beschreven chevronsteek.

IV₁₀. De *schovensteek* is een zeer gecompliceerde reliefsteek, heel geschikt als steek voor omlijsting en ook

zag ik hem eens toegepast als stam van een „levensboom”.

Met coton perlé Nr. 5 gewerkt is de verhouding ongeveer zó als die wij hier opgeven: telkens twee spandraden bijeen van ongeveer 1 cm breed en op een onderlinge afstand van 2 à 2½ cm, zoals het diagram vergroot aangeeft. Vervolgens worden draden gespannen over de gehele lengte, telkens om de twee spandraden heen stekend, ongeveer 7 maal (zie II). Bij de derde bewerking worden tussen de verticale spandraden door en om de horizontale spandraden heen festonsteken gemaakt, waardoor een dikke ribbel ontstaat, die de steek over de volle breedte goed uit doet staan; na beëindiging van een dergelijke ribbel wordt halverwege tussen de spandraden ongeveer in het midden in de stof naar boven gestoken en worden de verticale draden hier met twee steken gebundeld, waarna weer door de stof heen overgestoken wordt voor het maken van de volgende ribbel.

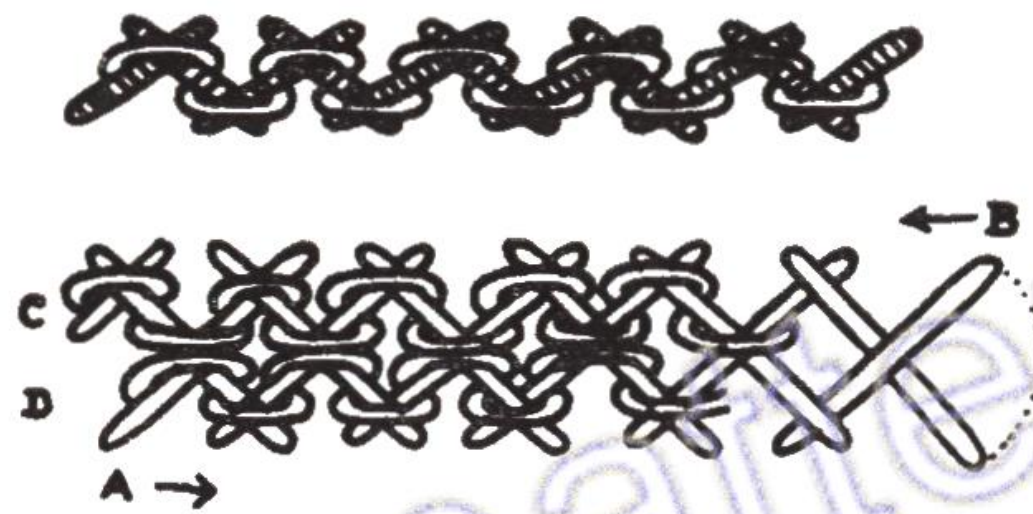
Er is nog een andere manier om deze steek te maken, en wel zo, dat ieder vakje tussen de spandraden afzonderlijk 7 maal wordt overspannen, waarna bij het opvullen van het volgende vakje de draden ingrijpen tussen de vorige. Deze manier geeft een veel vollere „schoof”, maar de steek vraagt wel veel meer materiaal.

IV₁₁. Voor de *traliesteek* werken wij eerst een rij flanelsteken. Daarna worden deze als volgt doorgestopt: over het linker bovenste kruispunt heen, onder de schuine draad door, onder het onderste kruispunt heen, onder de schuine draad door, over het tweede bovenkruispunt heen, enz.

Voor de *dubbele traliesteek* werken wij eerst een rij grote flanelsteken en daarna, het werk omkerend, een

IV₁₁

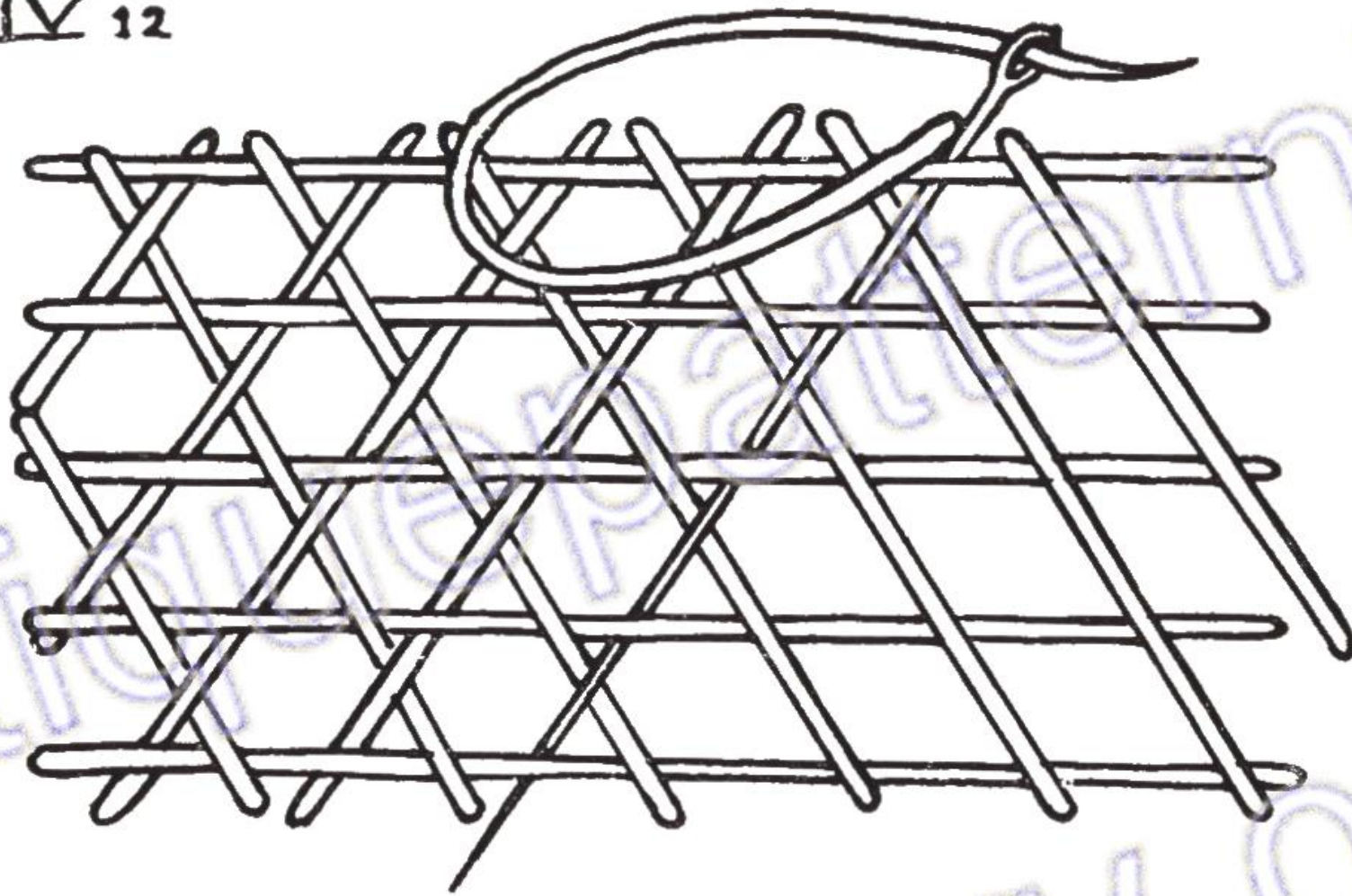
tweede rij, die tussen de eerste rij ingrijpt. Nu wordt eerst de bovenste helft doorgewerkt en daarna teruggaand de onderste helft, op dezelfde wijze als wij hierboven beschreven; over het middelste kruispunt komen zodoende twee draden te liggen, zoals de tekening laat zien.

De steken, die nu volgen, behoren tot de relief-vlakvullingen. Dergelijke vullingen zijn uitermate bruikbaar in borduurwerk, waar iets grotere vormen te vullen zijn, vormen, die dan met een stevige cordonsteek worden omlijnd. De meeste van deze steken komen ook voor bij de naaldkanttechniek, waarbij dus in het geheel geen ondergrond aanwezig is. Bij het borduurwerk is deze wel aanwezig, maar wordt toch plaatselijk geheel genegeerd. De onderlaag bestaat hier hetzij uit spandraden, hetzij uit een enkele omlijning met stiksteken.

IV₁₂. Tot de eerste soort behoort de *honingraat vulsteek*. Hiertoe worden over de te vullen vorm horizontale draden gespannen en vervolgens daaroverheen diagonaal, met een hoek van $\pm 60^\circ$, van links boven naar

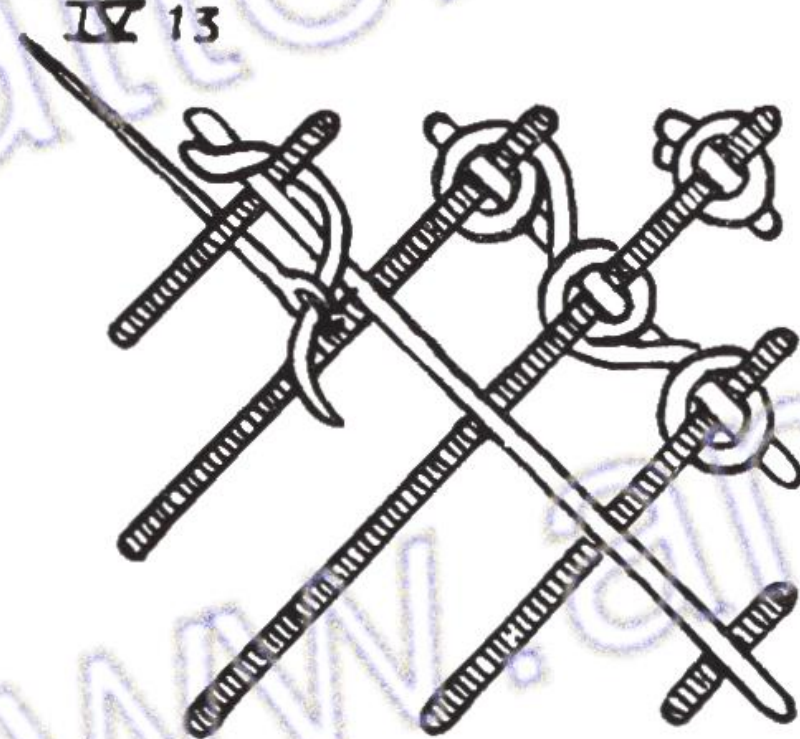
rechts onder. Daarna worden op de wijze, zoals het diagram aangeeft, deze spandraden doorgestopt, van

IV 12

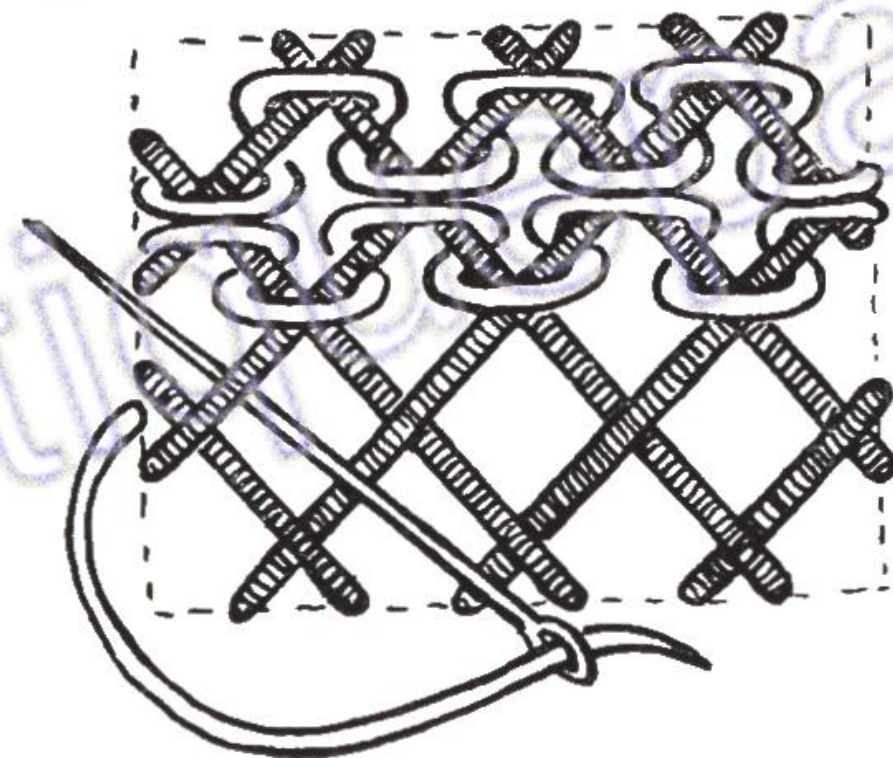

rechts boven naar links onder, steeds een horizontale draad opnemend en een diagonale draad overkruisend, waardoor de zeskantige honingraatvakjes ontstaan.

IV 13

IV 14

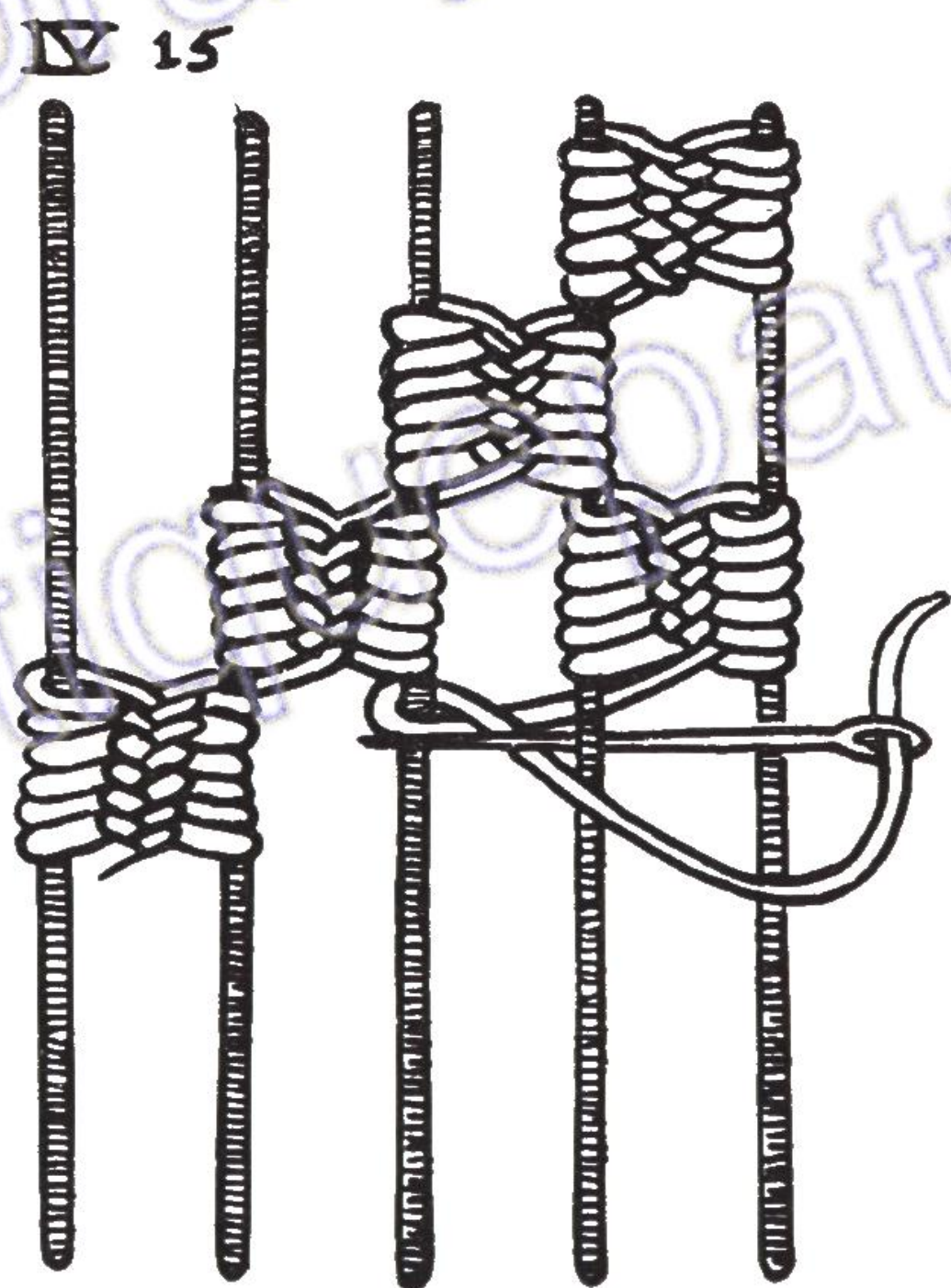

IV₁₃. Een andere vulsteek, *stop-spansteek*, bestaat uit diagonale spandraden van rechts boven naar links onder. Nu wordt van rechts onder naar links boven een

draad gespannen over de vorige draden heen en deze draad wordt terugwerkend om ieder kruispunt heen vastgezet door er eenmaal, zoals het diagram aangeeft, of ook wel tweemaal, 1 op 1 neer omheen te draaien, tot men weer bij het punt van uitgang terug komt en weer een nieuwe draad spant.

IV₁₄. Bij een andere vulling bestaat de spanning uit twee diagonale spanrichtingen, waarvan de tweede 1 op 1 neer door de eerste heen gestopt wordt. Het doorwerken gebeurt nu met de z.g. *traliestansteek*, zoals de tekening laat zien, in horizontale rijen, over het kruispunt heen, onder de diagonale draad door, over het volgende kruispunt heen, weer onder een diagonale draad door, enz., rij voor rij, zodat telkens twee draden over één kruispunt bij elkaar komen te liggen, juist zoals wij dit voor de traliesteek als lijnsteek beschreven.

IV₁₅. Een mooie vulsteek voor grote vormen is de volgende: Verticale spandraden op 6 à 7 mm afstand (of dichter bijeen, als het materiaal fijner is), waaromheen de *gedraaide stopspansteek* gewerkt wordt, in vierkante vakjes en, zoals het diagram aangeeft, in diagonale richting van het ene vakje naar het andere overste-

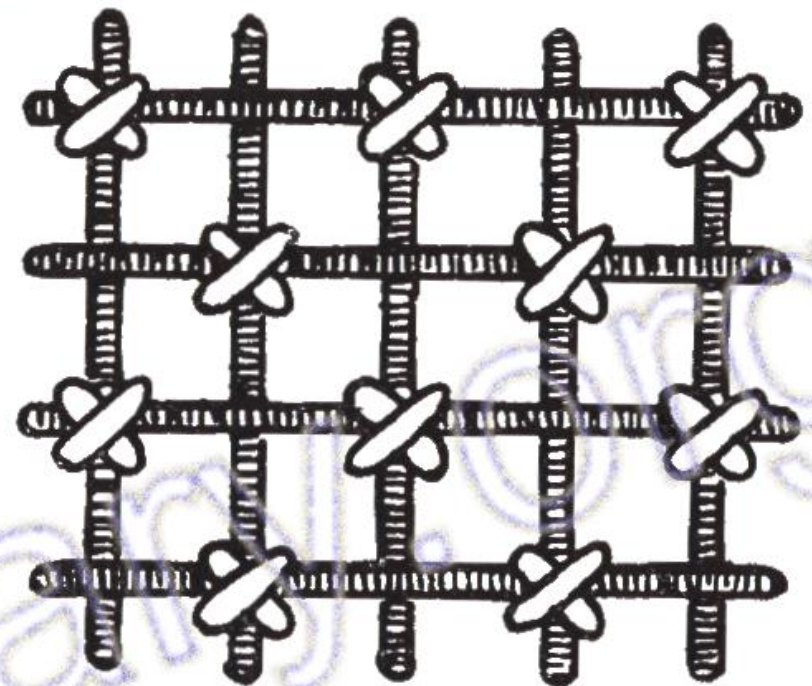
kend. Opletten, dat de spandraden niet worden ingetrokken en goed op hun plaats blijven.

Er zijn nog verschillende vullingen met spandraden mogelijk. In het Engelse z.g. Jacobean borduurwerk komt men ze te kust en te keur tegen en ze zijn met wat oefening in het oneindige te variëren. Een paar volgen er hier:

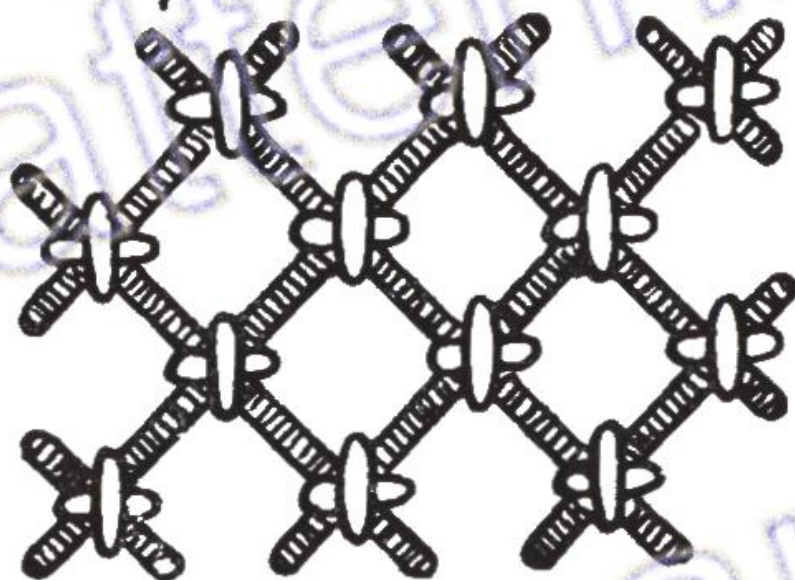
IV₁₆. *Kruisspansteek.*

Loodrechte, elkaar kruisende spandraden, die op de kruispunten met diagonale kruissteken op de stof worden vastgezet, op ieder kruispunt, of om het andere, zoals hier.

IV 16

IV 17

IV₁₇. *Diagonaal-spansteek,* die op de kruispunten met rechtstandige kruissteken worden vastgezet.

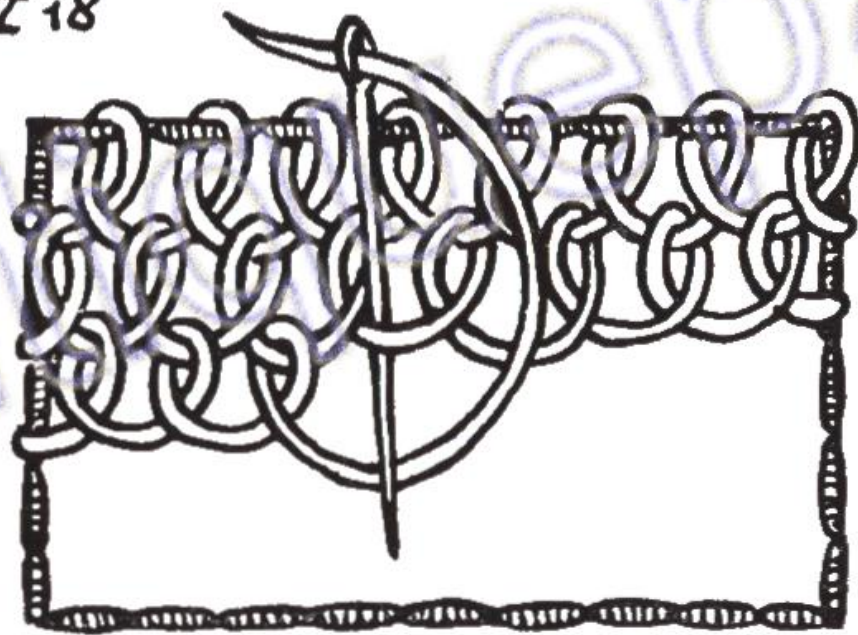
Zijn de vakjes, die zodoende ontstaan, groot genoeg, dan kan men daarin bijv. nog knoopjes werken.

Maar zoals gezegd, deze vullingen zijn eindeloos te variëren. Probeert U maar zelf.

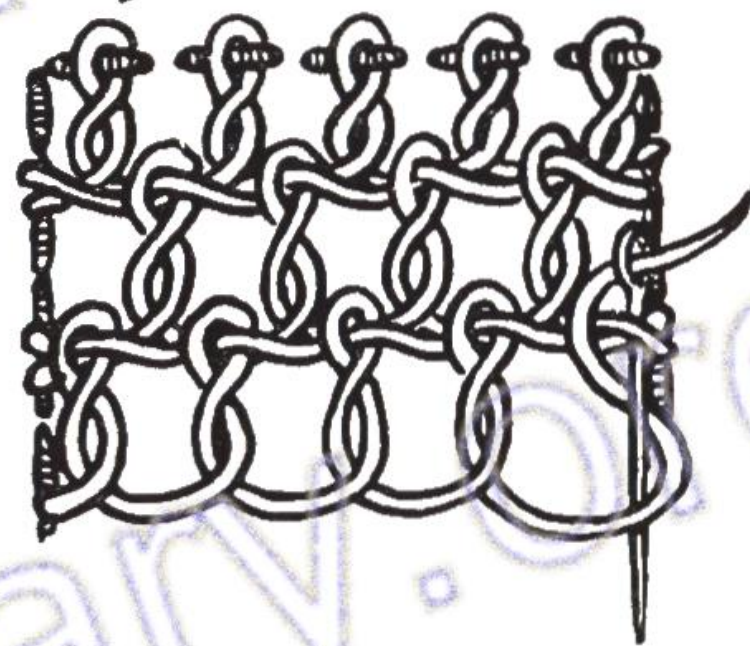
Tot slot nog enige van de eigenlijke naaldkantsteken, waarbij de ondergrond bestaat uit een omlijning van de vorm door stiksteken.

IV₁₈. De *feston-vulsteek*. De eerste rij festonsteken wordt in de omlijningssteken gestoken. De volgende rijen grijpen in de lussen van de voorgaande rij. Aan de zijkanten wordt vastgehecht in de omlijningssteken. Men werkt in heen en teruggaande rijen. Bij de teruggaande rij wordt de festonsteek vanzelfsprekend tegen de hand in gewerkt, zoals het diagram laat zien.

IV₁₈

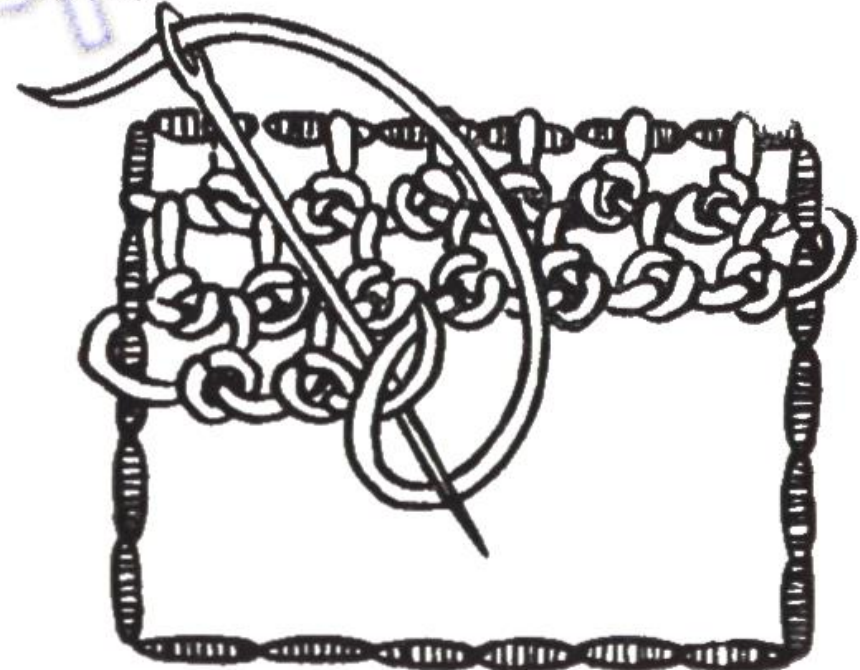
IV₁₉

IV₁₉. De *gedraaide feston vulsteek*. De „draai” van deze steek ziet U in het diagram aangegeven. Er wordt steeds van links naar rechts gewerkt; rechts wordt in de omlijning vastgehecht, waarna de lussen van de festonsteken teruggaande worden omgeslingerd, zodat ook in horizontale richting de gedraaide steek ontstaat.

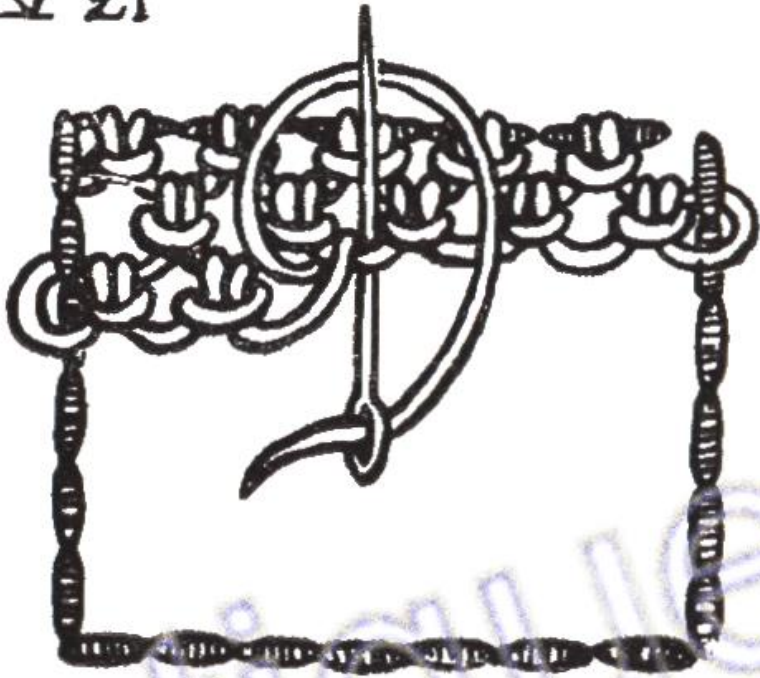
IV₂₀. De *geknoopte feston vulsteek* wordt op dezelfde wijze gemaakt als bij I, III₄ werd aangegeven. Ook hier wordt in heen en teruggaande rijen gewerkt, zodat ook hier de teruggaande rij de steek in tegengestelde richting vertoont.

IV₂₀

IV₂₁. Nog een *variatie* van de festonvulsteek, waarbij telkens twee steken in één lusje komen te liggen. De

IV₂₁

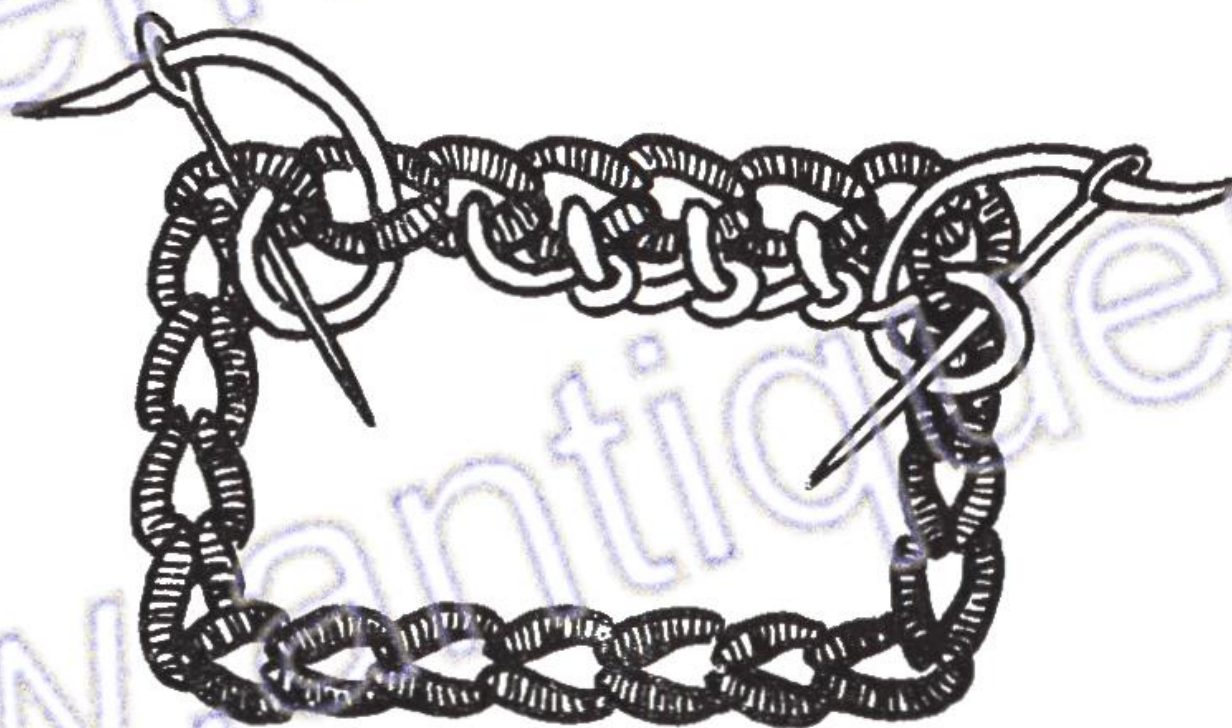

eerste van die twee is een gewone festonsteek; voor de tweede echter wordt de draad naar boven gelegd, de naald steekt van onder naar boven door de lus en komt vóór de draad uit, waardoor een verbindingssteek over beide steken komt te liggen. Ook hier vallen de steken

van de volgende rij in de lussen van de vorige en wordt in heen en weer gaande richting gewerkt.

IV₂₂. Tot slot een variatie op de *geknoopte festonvulsteek*, in het Engels „Trellis Stitch” genaamd. De omlijning bestaat hier uit kettingsteken en de vulling wordt heel dicht. Het diagram doet zien, hoe wij hier te

IV₂₂

werk gaan, nl. van achter naar voren in de lus van de vorige rij stekend en dan van achter naar voren in de nieuw gemaakte lus, daar, waar deze uit de vorige steek komt. Ook deze steek werken wij in heen en teruggaande rijen.

Maakt men een borduurwerk met dergelijke vullingen in reliefsteek, dan werkt men eerst deze vullingen. Daarna wordt de vorm dan met een stevige steek omlijnd; dit kan bijv. een omwoelde kettingsteek zijn, of een dubbele rij kettingsteken, of anders knoopsteek, krakelingsteek, e.d.

Dat er nog veel meer borduursteken bestaan, behoeven wij wel niet te zeggen; en dat zij bij wat oefening door een ieder nog te vermeederen zijn, is eveneens een feit, waarvan wij hopen, dat de ervaring U allen het bewijs zal leveren.

Het zou te hopen zijn, dat door deze boekjes en de begeleidende patronenseries de lust tot het borduren weer werd opgewekt en vooral ook het plezier in het zelf zoeken van mogelijkheden en toepassingen.

Daarmede zou onze bloedarme handwerkkunst alleen maar gebaat zijn en tevens zou het rustpunten scheppen in onze ademloos haastige tijd, iets wat ons geestelijk evenwicht ten goede zou komen.

Doet eens, wat wij U in het eerste deeltje rieden: vormt handwerkclubjes. Alléén werken is op zichzelf prettig, maar al werkend in een kleine groep groeit een harmonische vreugde, die wij U allen toewensen. En zo kan wellicht een nieuwe handwerkkunst ontstaan!

www.antiquepatternlibrary.org

www.antiquepatternlibrary.org

www.antiquepatternlibrary.org